ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО—НЬЮ-ЙОРК 1968

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: А. Валійський, В. Гузар, Ю. Лопатинський, Р. Купчинський, І. Носик

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Арґентина:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, **Argentina.**

Канада - Захід:
Mr. Lew Rudnyckyj
297 Chelsea Ave.,
Winnipeg 15, Man., **Canada**

Австралія:
Fokshan Library & Book Supply,
16 W. Prospect Street, Glenroy, W. 9, Victoria, Australia.
На **N. S. W.** в Австралії:
Mr. C. Mishchuk, 12 Victory St., Belmore N. S. W., Australia.

З.Д.А.:
"VETERANS' NEWS",
P. O. Box 1184, Church St. Station,
New York, N.Y. 10008, U.S.A.

Канада і інші країни:
"VETERANS' NEWS"
41 Whitbread Cres.
Downsview, Ontario, Canada.

VETERANS' NEWS, bi-monthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York, N. Y. 10008, U. S. A.
In Canada: Editor — 9 Skylark Ave., Toronto 9, Ont.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ «ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА»!

Наш журнал, який є органом Об'єднання б. Вояків Українців в Америці та Братства кол. Вояків 1-ої Дивізії УНА а також Братства Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. Вояків УПА, Братства Броди «Лев» і Української Стрілецької Громади.

З самого цього списка видно, що наш журнал заступає майже всіх зорганізованих колишніх вояків і тому він заслуговує на Вашу всесторонню піддержку.

З 1967 року наш журнал виходитиме що два місяці і ми доложимо всіх зусиль, щоб він був цікавий і актуальний.

Щоб він таким був, ми просимо Вашої допомоги. Вишліть передплату і залеглість та приєднайте бодай одного-двох нових передплатників.

Коли Ви самі ще не є передплатником, вишліть залучену картку до адміністрації «Вістей Комбатанта».

Адміністрація

Просимо Вас!

1. **Перешліть негайно передплату на 1967 р. — $ 4.50.**
2. **Привітайте «Вісті Комбатанта» пожертвою на пресовий фонд!**
3. **Приєднайте «Вістям Комбатанта» одного передплатника!**

З.Д.А.:
"VETERANS' NEWS",
P. O. Box 1184, Church St. Station,
New York, N.Y. 10008, U. S. A.

Канада і інші країни:
"VETERANS' NEWS",
41 Whitbreat Cres.,
Downsview, Ont., Canada.

(Виповнити й вислати до адміністрації «Вістей Комбатанта»)

....., дня:

Замовляю «Вісті Комбатанта», які прошу вислати мені на

понижче подану адресу: ....

....

....

та пересилаю річну передплату на 1968 р. 4.50 дол.

Задовження .... дол.

на пресовий фонд .... дол.

Разом: .... дол.

....
(ім'я і прізвище)

....
(адреса латинкою)

....

Будьте ПЕРЕДплатником, а не ПІСЛЯплатником «Вістей Комбатанта»! Тому ЩЕ СЬОГОДНІ вишліть $ 4.50 — передплату на 1968 р.

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1968 Торонто - Нью-Йорк Ч. 1 (32)

ЗМІСТ

Богдан І. Антонич

У СІЧНЕВЕ СВЯТО

Рік вісімнадцятий — надій і тривог —
родився в куряві надхненних, віщих бур.
Не маки — це стяги квітчались на дорогах,
і військо підіймалось на шляхах, мов мур.

Рік вісімнадцятий — тривоги і надії —
здіймався в сяйві здійснених, прадавніх мрій,
і Київ, місто над містами, знов завії
і війни зустрічав, полки відважні й бій.

Нові бійці, нові поети виступали,
вночі Грушевського хилилась голова,
коли складав рядки нових універсалів.
і змістом буряним запалював слова,

такі близькі, й далекі, й прагнені до болю,
і найдорожчі, й надуживані найбільш:
Вона — одна і самостійна, правда й воля —
слова, що палять і п'янять, мов темний хміль.

Горіння літ, що буйним спалахнули палом,
коротку славу, що дзвеніла по землі,
згадаймо мовчки й перед тінню днів минулих,
задумавши хвилину, чола похилім.

В. Верига

1968 — РІК ВЕЛИКИХ ЮВІЛЕЇВ

Тисяча дев'ятсот шістдесят восьмий рік — це рік великих ювілеїв українського народу. П'ятдесят років тому, **22 січня 1918 р.** на Софійській площі в золотоверхому Києві могутньо пролунали слова IV Універсалу: «... **від нині Українська Народня Республіка стає самостійною від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу».** Слова IV Універсалу визначили новий шлях і нову мету не тільки для його творців, але для всіх майбутніх поколінь українського народу. IV Універсал раз на завжди відкинув федеративні концепції Драгоманова й двигнув український нарід до боротьби за свою власну суверенну державу за концепцією Миколи Міхновського — за «одну, єдину, нероздільну, вільну, самостійну Україну від Карпат аж по Кавказ».

Вслід за Києвом відгукнулася західня вітка українського народу в Галичині, що століттями перетерпіла жорстокі знущання Польщі, і після розвалу Австро-Угорщини **1 листопада 1918 року** в княжому місті Львові **проголосила створення Західньо-Української Народньої Республіки.** Два місяці пізніше обі українські республіки об'єднались і тим самим частинно здійснили ідею одної, єдиної, нероздільної української держави.

У зв'язку із створенням ЗУНР, Леґіон Січових Стрільців став основою організації Української Галицької Армії, офіційно **створеної 15 листопада 1918 року.** І якраз цього року ми відзначуємо золотий ювілей цих світлих подій в історії українського народу. Українська революція, що почалась у березні 1917 року, знайшла своє правне і фактичне завершення в 1918 році.

Несприятливі зовнішні та внутрішні обставини діяли проти остаточного закріплення української державности і соборности, але український нарід не забув про величну заяву IV Універсалу й продовжував безперервну боротьбу на протязі останнього півстоліття ціною життя кращих синів і дочок українського народу. Український нарід, хоча переможений зброєю — остався непереможний духово. Світлі моменти боротьби УГА та Армії УНР залишилися невмірущим прикладом для молодих поколінь, які вперто змагалися і дальше змагаються за «одну, єдину, нероздільну, вільну, самостійну Україну від Карпат аж по Кавказ».

Ніхто не був у силі знищити палкого бажання українського народу жити вільним життям у своїй власній державі. — Ані каземати ЧЕКА і НКВД, ані совєтські концентраційні табори, ані нечуваний в історії спричинений Москвою голод в Україні в 1932 - 33 роках, ані московське винищування діячів української культури не зуміли зламати цього ба-

жання в українському народі. Підміна української державности в формі т. зв. УРСР не задовольнила бажань відродженого українського народу. Так само на західніх землях України Польща не скорила українського народу своїми ганебними «пацифікаціями», Березою Картузькою, ані руйнуванням українських святинь як церковно-релігійних, так культурно-освітніх і суспільно-політичних. Українська молодь зростала і виховувалась на леґендарних подвигах українських армій — Чортківської офензиви та походу з'єднених армій на Київ. Українська молодь вчилась жертвувати собою на вівтарі Батьківщини, так як зробили невмірущі герої-юнаки під Крутами.

Коли вже здавалось ворогам, що вони перемагають, **30 років тому,** немов на злість, починає вставати до державного життя найменша вітка українського народу на південних схилах Карпатських гір і заявляє, що вона є невіддільною частиною українського народу та в його імені проголошує своє бажання до державного життя як Карпатська Україна. Вслід за тим почалась організація Карпатської Січі, збройного рамени Карпатської України, яка ліквідувала польські банди диверсантів, а в березні чергового року по геройськи зупиняла наступаючі орди гонведів.

Надійшли важкі роки воєнної завірюхи 1939 - 1945 і Україну міряли вздовж і впоперек хижацькі армії різних окупантів. Землю українську ділили вороги між собою по своїй вподобі, не питаючися згоди її автохтонів. В обороні прав України стає українське Полісся, яке заповнюється новими борцями-месниками за кривди, заподіяні новими німецькими окупантами, які з часом перетворились у леґендарну Українську Повстанську Армію.

У великому змагу, що в основному проходив на українських землях, у якому український нарід був тільки предметом волі окупанта, надійшла хвилина для створення своєї власної військової формації — збройного рамени українського народу. **Двадцять п'ять років тому** було проголошено і **створено українську стрілецьку дивізію «Галичина»,** до якої зголосились десятки тисяч української молоді. Помимо чужої уніформи та несприятливих політичних умовин до цієї Дивізії зголосились поверх 80 тисяч колишніх старшин, підстаршин та патріотичної студентської і селянської молоді, щоб творити зародок української збройної сили, готової на різні непередбачені можливості. Голосились старші віком і молодь, тому, що, як сказав наш великий митрополит Андрій Шептицький, «нема такої ціни, яку не варто б заплатити, щоб було українське військо». І Дивізія «Галичина» була українським військом, вона пішла слідами УССів, пішла на прю з вічним ворогом України — Москвою.

Українськість цієї формації не визначали чужі їй уніформи, не визначав нашитий на раменах і вилогах лев — герб галицької землі. Це

були тільки зовнішні відзнаки, які не відкривали душі тих юнаків, що маршували пісками на навчальних таборах та співали «Хлопці підемо боротися за славу, за Україну, за рідні права-державу». Дійсна українськість цієї формації була в душі вояків Дивізії «Галичина», яку пізніше перейменовано на 1-шу Українську Дивізію, що ввійшла була в березні 1945 року в склад Української Національної Армії під командуванням ген. Павла Шандрука. Українськість членів 1-шої Української Дивізії найбільш виявлялася у їхній поведінці, часто в дуже невідрадних обставинах, яка завжди свідчила про те, що вони є синами українського народу.

1-шій Українській Дивізії УНА не судилось стати зав'язком могутньої української армії, не судилось входити переможно до столичних городів Києва та Львова. Та це не їхня вина. Проте вони продовжували боротьбу за визволення України, як це робили УСС, УГА, Армія УНР. Вони продовжували боротьбу за визволення України як окрема військова одиниця на Підляшші, в Білгородщині, під Бродами, під Банською Бистрицею, під Гляйхенбергом у Стирії. Чимало з них продовжувало цю боротьбу в рядах УПА, де вони творили основний командний склад, маючи за собою модерний воєнний вишкіл.

Воїни за здійснення ідеалів України, проголошених в IV Універсалі, не зложили зброї. Вони продовжують цю боротьбу, так на рідних землях як поза ними, іншими засобами в ділянках громадського та політичного життя. Психологічна революція спричинена IV Універсалом та проголошенням ЗУНР живе і буде жити, вона сильніша за зброю окупанта, сильніша від терору, сильніша від дочасних дібр людини. І тому цей золотий ювілей IV Універсалу, Листопадового Зриву, створення УГА та срібний ювілей створення 1-ої Української Дивізії УНА повинні бути гідно відзначені поза межами України не тільки імпрезами хвилевого значення, але теж тривкими пам'ятниками у формі наукових і документальних творів про боротьбу українського народу за ідеали IV Універсалу та його борців у рядах Армії УНР, УГА, Карпатської Січі, УПА та 1-шої УД УНА.

Український нарід на рідних землях відзначує ці роковини на свій лад і тому цей рік нехай стане не тільки ювілейним роком, але також роком духового поєднання всього українського народу — в Україні сущого, порозкиданого по широких просторах московсько-большевицької імперії та живучого в країнах західнього світу. Географічна віддаль не буде перешкодою в нашому духовому поєднанні, бо нас лучить велика й невміруща ідея проголошена IV Універсалом — **«самостійна, від нікого незалежна, вільна, суверенна держава українського народу».**

Р. Колісник

Мрії комбатанта

Людина, що поселиться на постійно в нову країну, навіть не помічає, як вона повільно вростає корінням у новий ґрунт, приймаючи багато звичаїв, привичок, мод нового способу життя. Дещо вона присвоює з розрахунком, а дещо зовсім незамітно. І так культурні, побутові й традиційні надбання, привезені із старої батьківщини, зустрічаються з новими й разом творять особливий світ поселенця.

Такий самий процес пройшли українські поселенці у нових країнах. Привезене із собою зустрілося із місцевим і витворився специфічний світ, в якому найбільший вплив окруження виявляється в особистому житті кожного поселення, себто в його хаті й родині. Не менший вплив завважується в його світогляді, який формується на основі телебачення, преси, радіо та школи. Зате майже зовсім непомітний вплив окруження на українське організоване громадське життя, яке розвивається за зразками з рідних земель. Тому не дивно, що серед таких обставин в українському організованому житті існують поруч себе парадокси. З однієї сторони українці приймають певний новий стан в своєму житті як нормальний, а з другої — вони ніколи не погодились би на введення в їх нових батьківщинах інших доцільних змін. До таких парадоксів належить у першу міру українське комбатантське життя.

Теперішній стан комбатантських організацій

Позамикавшись по численних комбатантських організаціях, порозбиваних по лініях приналежности до армій, воєн, політичних середовищ, віровизнань і окремих частин, усі комбатанти живуть як би в завороженій клітці. Вони не помічають ненормальности такого стану й не беруть прикладу із свого окруження, що більше з небуденним завзяттям поборюють всякі прояви позитивного впливу нових країн поселення. А самі не освідомлюють собі, що як би в їхніх нових батьківщинах політичні партії і середовища, церкви й окремі роди зброї та частини почали творити зовсім незалежні одні від одних комбатантські організації, то це був би абсурд, і вони самі запротестували б разом з усіми іншими громадянами, — проти такого порушення автохтонного громадського ладу й порядку. Бо хто з українських комбатантів міг би погодитися на окрему організацію при Демократичній і Республіканській партіях у ЗДА, при Ліберальній, Консервативній, Соціялістичній партіях у Канаді чи подібному намаганню творення окремих незалежних комбатантських організацій в Англії, Австралії чи деінде. Трудно навіть подумати й припустити щось таке, а не то вже переводити це в життя. А у нас? Саме у нас існує такий стан і що більше, його всі існуючі комбатантські організації з завзяттям боронять, а всякі намагання впорядкувати цей сектор опрокидують з таким самим завзяттям.

Тому не диво, що існуючі українські середовища, які мають свої комбатантські організації тільки для паради, не вважали, що потрібна була участь комбатантів у Секретаріяті Світового Конгресу Вільних Українців, що більше, вони навіть не запросили нікого із кол. генералів з часів визвольних змагань за президіяльний стіл, хоч Конгрес відбувався під кличем 50-ліття української революції. А чи для комбатантських організацій це має теж бути «нормальною спарвою»?

Причини розпорошення комбатантських організацій

Причин для розпорошення комбатантських організацій можна знайти багато. Очевидно, що велику вину несуть політичні середовища, які самі для себе організували і по нинішній день тримають під своєю контролею деякі комбатантські організації. Не менша причина лежить у великій різниці військових з'єднань, армій чи територіяльних походжень. Теж релігійні ворожнечі відбилися неґативно на комбатантських організаціях. Проте найбільшу вину несуть таки самі комбатанти, які думають радше по лінії своїх середовищ, до яких вони або належать або з ними симпатизують, аніж по лінії військових, надпартійних міркувань. І так при кожній спільній імпрезі чи переговорах кожному комбатантові вже автоматично й підсвідомо насувається питання: «А що скажуть мельниківці? А чи бандерівці будуть проти? А чи вони не католики?» Не всі це одверто говорять, але при перших серйозних намаганнях об'єднання це виходить наверх.

Проте трохи важко зрозуміти, чому комбатанти не поробили найменших спроб наслідувати здоровий підхід до комбатантських організацій, стосований в їх нових батьківщинах. Чому вони не то не прийняли, але навіть не пробували прийняти форми одної комбатантської організації, як це всюди існує кругом них? Чому бодай не спробували витворити певного типу комбатантських діячів, які керувались би загальним українським, а не партійним добром? А як вони нам саме на еміґрації в розпалі внутрішньої боротьби були б пригодилися! Проте це належить до історії, з якої могли б дещо навчитися, коли була б у нас добра воля.

Можливості об'єднання

Хоча про об'єднання комбатантських організацій багато говорилося і писалося, проте всі практичні намагання зводилися до нулі. Завжди була якась причина, якщо вже не допустити до об'єднання, то бодай знайти якусь причину на своє оправдання. Не місце тут на згадку про чисто «паперові» об'єднання, які крім назви не давали жодних позитивних вислідів, бо не заторкали суті об'єднання. Але навіть при таких песимістичних виглядах на об'єднання варто продовжувати намагання в тому напрямку, бо може старший вік та загроза вимертя матиме деякий додатній вплив на такий процес. Проте всі такі намагання мусіли б проходити в добрій вірі та з ціллю створення справжнього, а не тільки паперового, об'єднання із свідомістю, що наші сили маліють і треба їх

чим швидше скупчувати. Самостійність думки комбатантів мусіла б бути вирішальною.

Таке об'єднання можна було б дуже легко осягнути, без жодної шкоди — а, навпаки, з користю для загальної української справи. Хоч воно ніби справа проста і легка, але в нашому житті практично неможлива. Це — прямо фантазія, ніхто не повірить, що щось таке можливе. Ось легка й практична формула: нехай усі політичні середовища прилюдно накажуть розв'язання своїх комбатантських організацій і нехай накажуть створення однієї загальної комбатантської організації в рамках Світового Конґресу, УККА, КУК чи УНРади. Але такої «великодушности» і зрозуміння українського загального добра не виявить навіть найпатріотичніше українське середовище. Патріотизм у нас не починається (як у інших народів) вдома, — а кінчається вдома. Кожна група хоче мати «свою» комбатантську організацію і внаслідку є калейдоскоп організацій, який всіх компромітує.

Інші можливості багато трудніші й складніші. Вони звичайно кінчалися і дальше будуть кінчатися невдачами. Але можна все ж осягнути деякі успіхи. Одним з центрів для об'єднання може стати Українська Національна Рада. Вона сама об'єднує багато різних середовищ і має Ресорт військових справ. Якщо б цей Ресорт перетворити на Ресорт для комбатантських справ і якщо він приклав би більше уваги теперішнім комбатантським проблемам та об'єднанню комбатантських організацій, можна би сподіватися деяких успіхів. Але досі, крім видавання медалів і підвищування без порозуміння і всупереч становищу найповажніших комбатантських організацій у ступенях, цей Ресорт мало чим іншим цікавився.

Організування проводами наших комбатантських організацій не тільки комітетів для ювілейних святкувань, але й таких сходин, на яких можна би одверто говорити правду в очі — сприяло б процесові об'єднання. Бо хто вдоволений теперішнім станом? Може є дехто, що мріє про з'єднання комбатантських сил поки сам закон природи не поліквідує по черзі всіх комбатантських організацій. І що тоді по них залишиться?! Майбутній історик зможе збути таку «многогранну й велику» діяльність українських комбатантів по 2-ій світовій війні такою коротенькою нотаткою: «Українські комбатантські організації після другої світової війни на еміґрації не відіграли ніякої поважнішої ролі в громадському житті українців. Вони були порозбивані по різних дрібних організаціях при різних середовищах і, крім збірок на інвалідів, виконували церемоніяльну ролю при панахидах чи академіях, або були впорядчиками на більших здвигах». Чи ми хочемо залишити по собі таку пам'ять?!

Петиція до Брежнєва

Вже кілька місяців тому, осінню минулого року, 5 українських викладачів в американських високих школах, як ініціятори, виготовили «Заяву про сучасну ситуацію в Україні» та розіслали її до підпису іншим своїм колегам-українцям, що займають різні становища в американських коледжах і університетах, з тим, що та «Заява» буде вислана керівним сучасним проводирям Кремлю та кільком їх анонімовим підвладним із так званого уряду УССР. Не знаємо, кому саме запропоновано підписати «Заяву» й хто виразно відмовився. Фактом є, що підписали її 35 українців, викладачів на високих школах ЗДА. Це не багато, коли зважити, що в самій Асоціяції українців професорів американських університетів є коло 200 членів, а поза нею є ще найменше 100 інших. Між підписаними нема теж багатьох найбільш відомих наших учених, однаково давніх іміґрантів і тут уже народжених, як і з новоприбулих, зате є багато таких, що їх кар'єра в американських високих школах цілком молода, недавня, або й такі, що їх прізвища мало відомі. Однак це не має великого значення. Річ не в особах і не в їх скількості. Річ у самому факті, що знайшовся таки гурт українських інтелектуалів з високою освітою, з науковими ступнями, відданих науковій праці, які вважали за можливе і потрібне звернутись з меморіялом в українських справах до Брежнєва, Косиґіна, Подгорного, до офіційних і дійсних керівників держави й режиму, що поневолює Україну, спричинив буквально мільйони людських жертв та веде безперервно від близько 50 років безоглядну національно-культурну русифікацію і економічну експлуатацію.

На тлі того одного факту на задній плян сходить також зміст і тон того меморіялу, в даному випадку названого «Заявою». Коли б авторами такого меморіялу були «проґресисти», люди національно мало свідомі, політично малограмотні або малохарактерні, то — очевидно — такою подією українське громадянство не цікавилось би, — не повинно би цікавитись. Але ж у даному випадку підписані під «Заявою» є безумовно українські патріоти, чесні й порядні люди, яким ніхто не може закинути будь-якогось «відступства» від українства ані теж злої волі супроти української визвольної справи. Ділення земляків на більших і менших патріотів — це взагалі забава негідна політично зрілого громадянства. Коли та «Заява» стала роблемою, то суть тієї проблеми у двох аспектах: 1) чи взагалі люди, які вийшли на еміґрацію у протесті проти існуючого політичного стану в Україні, можуть звертатися з своїми заявами, меморіялами, протестами чи будь-якими писаними творами до тих спричинників українського лиха, що внеможливили сотням тисяч осіб життя в Україні, і 2) чи нав'язання з володарями Кремлю писаним ладом будь-якого «контакту» може принести українському народові якусь користь? Це, так мовити, принциповий та утилітарний боки проблеми. Вони обидва заторкують проблематику української визвольної політики.

Заторкнене вгорі принципове питання — безпосереднього стику українських діячів у вільному світі з офіційними представниками панівного в СССР й УССР режиму — найтісніше пов'язане з ширшим питанням: яка місія української громади у світі, — якщо не хочемо вже вживати назви «політичної еміґрації», що з ходом часу переходить в національну громаду у новій країні поселення. Яка її місія? Існує думка, що можна вести неначе практичну політику, наставлену на несення допомоги українському народові та здійснювати ту політику власне безпосередніми зв'язками з представниками окупаційного режиму. Автор цих рядків завжди заступав погляд інший: практичну політику мають вести люди на батьківщині, вживаючи такої тактики, яка можлива в кожночасній ситуації, залежно від відносин в цілій совєтській імперії і в Україні, залежно від тамошньої політичної атмосфери, від внутрішньої коньюнктури і — в першу чергу — від ступня свідомости, сили народу та відваги наших людей. Українська ж вільна громада у вільному світі, чи пак українські громади в різних країнах поселення, мають за основне завдання 1) зберегти свою духову національну особовість, 2) творити тривкі українські культурні вартості і 3) приєднювати приятелів українській визвольній справі.

Очевидно, що коли б можна дійсно принести користь рідному народові будь-якими іншими способами — треба би їх використовувати. «Заява» 35-ох українських науковців доказує найяскравіше повну безпідставність такого утилітарного підходу. Можна зрозуміти авторів «Заяви», що наставившись на здобуття від Брежнєва-Косиґіна якихось «концесій» в їхній політиці супроти України, вони рішили промовляти до них «делікатно». Не можна ж у наших часах писати меморіяли, стилем листа козаків до султана. Але водночас автори листа, українські самостійники, що не хотіли кривити душею, мусіли дивитсь також на українську вільну громаду, дуже вразливу на все, що пахне відхилом від принципових антиросійських і антикомуністичних позицій. Тому у тій «Заяві» є і Богові свічка й чортові огарок. «Ми обстоюємо — читаємо у «Заяві» — в нашому політичному світогляді демократичну систему правління і принцип самовизначення народів. Ми також глибоко переконані в тому, що Україна має незаперечне право на свою незалежну національну державу... Для українського народу цього року сповняється 50-та річниця відродження його державности — проголошення Української Народньої Республіки...» Але зараз же поруч читаємо там таке: «Ми здаємо собі звіт, що життя українського народу, на теперішньому етапі й історичного розвитку, проходить у взаємопов'язаності з іншими народами СССР, як і всього соціялістичного блоку... Віримо, що український нарід бажає жити в мирі й дружбі з усіма своїми сусідами, зокрема Росією, але ніколи не погодиться на обмеження своїх національних прав... Переоцінка самих основ державно-правного становища Української РСР видається нам неминучою... Ми переконані, що мирне

перетворення сучасної централізованої структури Радянського Союзу у співдружність незалежних держав найкраще послужило б інтересам України, як і Росії...».

Цікава річ: чи справді всі 35 підписаних під «Заявою» науковців, чи взагалі будь-котрий із них вірив, що можна переконати Брежнєва-Косиґіна і всю російсько-комуністичну верхівку, щоб вони перетворювали сучасну структуру СССР на дійсну конфедерацію вільних незалежних держав?! Коли б хтось вірив у це, то наївність було б найделікатнішим окресленням такого переконання. Коли ж автори «Заяви» самі згори знали, що ніякої практичної користи з тієї «Заяви» не буде, то навіщо було її писати й висилати?! Навіщо було ставити «Богові свічку й чортові огарок», коли згори можна було знати, що признання до світогляду «буржуазних націоналістів» — бо тільки вони, в понятті большевиків, є українськими самостійниками, озлобить большевиків, а користування совєтською термінологією про «соціялістичний блок» і «взаємопов'язаність з іншими народами СССР» — не може захоплювати вільних українців.

Коли б була дійсна оправдана надія на якісь реальні полегші для українського народу від большевицького режиму, то можна б виправдати авторів «Заяви». В часах ворожої окупації завжди в кожному народі знаходяться групи осіб, які коштом власної популярности в громадянстві стараються добути користі народові, шукаючи якогось договорення з панівним урядом. У 90-их р.р. мин. сторіччя Юліян Романчук і Олександер Барвінський повели угодівську супроти австрійсько-польського режиму політику, яка перейшла до історії, як «нова ера». Остаточно та політика скінчилась невдачею, названі діячі зазнали від земляків багато прикрощів, але залишились від «нової ери» таки засновані тоді українські гімназії, концесія на асекураційне Т-во «Дністер» і кілька інших тривких, хоч і невеликих, культурно-господарських вартостей. В 30-их р.р. нашого сторіччя УНДО повело так званий «нормалізаційний» курс політики, який теж не вдався, але ж ініціятори того курсу, покійні вже Михайло Галущинський, Остап Луцький і гурт їх ближчих співробітників, як Василь Мудрий і ін., таки дістали були виразні обіцянки від польських прем'єрів Валерія Славека і Маріяна Косцялковського та львівського воєводи Альфреда Білика — припинення польської колонізації, заснування українського університету, допущення молодих освічених українців до державних варстатів праці, і не є виною тих українських діячів, що поляки зламали дане їм слово. Група польських консерватистів із Кракова, так званих «станьчиків», не цуралася заявами австрійському монархові «При тобі, пане, стоїмо і будемо стояти», наче б та сама Австрія не була одною з держав-партиципантів у розподілах Польщі. Але «станьчики» причинилися до надзвичайного зросту польських впливів у центральному правлінні Австрії та до повного володіння в цілій Галичині, включно із східньою українською Пробували також наші люди йти на співпрацю з большевиками, віручи в можливість такої спів-

праці. Боротьбістів і лівих соціялістів, які не вступили до КПбУ, большевики зліквідували відразу, ще в добі воюючого комунізму. Така сама доля спіткала всіх членів УКП. В добі НЕП-у й українізації сотні українських інтеліґентів й молоді, з ідеальних мотивів, у глибокій вірі, що це принесе користь народові і його культурі, виїхали з Праги й Львова та пішли через зелену границю в «радянську» Україну.

Це була відома течія радянофільства, на яке склалося багато політичних і психологічних чинників: існування в Україні згаданого курсу українізації, неначе атворитетні конкретні обіцянки Антонові Крушельницькому, Кирилові Вальницькому, Василеві Бобинському й іншим українським професорам, письменникам і журналістам — збоку совєтських консулів у Львові Лапчинського і Радченка, — і політичне русофільство в реакції проти польського режиму, — і романтичний гін працювати в Україні, — і симпатії до соціялізму чи таки соціялістичний світогляд. Відомо, що ера радянофільства скінчилася трагічно для всіх її активних учасників і безслідно зникла в галицько-українському громадянстві із самогубством Скрипника й Хвильового та великим голодом в Україні. Повіривши в маніфест, що червона армія йде «визволяти» Західню Україну у вересні 1939 року, багато видатних діячів політики й культури залишились,сказавши собі, що будуть льояльні супроти «українського радянського уряду», коби тільки могли працювати для добра народу. Відомо, як для них скінчилась та їхня наївна віра.

Але всі ті спроби, всі ті явища, хоч були наївні і невдачні, мали таки якусь логічну підбудову. Можна було з тими людьми не погоджуватися, можна було їхні концепції поборювати, але не можна було їм не признати, що вони мають на свою оборону таки якісь сутні арґументи. Можна би вибачити авторам «Заяви» те, що вони, самі пригадавши большевикам 50тиліття УНРеспубліки, деклярують себе прихильниками «права України на самовизначення», дармащо цим самі собі заперечують, бо ж власне 50 років тому Україна вже самовизначилась. Можна б дарувати їм вживання комуністичної фразеології з отим «соціялістичним блоком», та деклярацією віри, що Україна «житиме у мирі і дружбі з усіма своїми сусідами, зокрема Росією». Але навіщо ці всі фрази, навіщо асекурування себе перед земляками у вільному світі та принижування себе перед большевиками?! Навіщо перелічування різних сторінок русифікаторського курсу московської політики в Україні та «порад» той курс змінити, коли такі поради на тлі дійсности на Сході Европи, на тлі ставлення Москви і її державно-політичної верхівки до всієї української проблеми, якісь ґротескові, дитячі, цілком неповажні, трагікомічні.

З дива не можна вийти, навіщо було писати таку «Заяву». Ми переконані, що ціллю авторів не було вносити у вільну українську громаду нового баламутства. Але це може бути хіба тільки єдиний практичний ефект тієї «Заяви», при читанні якої мимохіть нагадуються слова Бісмарка «Гундертцванціґ професорен унд дас Фатерлянд іст ферльорен».

УКРАЇНСЬКІ ВЕТЕРАНИ НА СВІТОВОМУ КОНҐРЕСІ ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ

СВІТОВИЙ З'ЇЗД УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

У зв'язку з СКВУ 15 листопада 1967 відбулася у Нью-Йорку з ініціятиви Головної Управи Об'єднання б. вояків українців в Америці Світова конференція українських комбатантів, яку приявні рішили назвати Світовим З'їздом українських ветеранів. Прибули члени різних комбатантських організацій із ЗДА, Канади, Німеччини, Австрії, Бразилії й Венесуелі. Їх репрезентанти засіли в Почесній Президії, до якої ввійшли: ген. Валійський і ген. П. Самутин (ОбВУА), П. Постолюк (Братство УСС), д-р М. Малецький (Братство І УД УНА, Канада), Е. Саґаш (Українсько-Американські Ветерани, ЗДА), інж. Темник (Українська Стрілецька Громада, Канада), М. Грицковян (Товариство кол. вояків УПА ім. Т. Чупринки, ЗДА), Ю. Лопатинський (Об'єднання кол. вояків УПА, ЗДА), д-р Ф. Мелешко (Вільне Козацтво, ЗДА), інж. Янишевський (Союз Українських Ветеранів, Канада), Р. Дебринський (Союз Українських Ветеранів в Німеччині і Союз Українських Воєнних Інвалідів), В. Костюк і Ю. Шепарович (УПА й УСС, Союз Українських Ветеранів в Арґентині), Яримович (Українські Канадійські Ветерани, Канада), д-р С. Росоха (Карпатська Січ, Канада), О. Навроцький (УСС, Канада), В. Забродський (Братство І УД УНА, ЗДА), д-р Фостун (ОбВУА, Англія), Дмитрів (Комбатантська Рада, Британія). Головував і виголосив коротку доповідь д-р В. Ґалан, його заступником був д-р М. Малецький, секретарював дир. І. Поритко. Резолюційна Комісія, до якої входили п.п.: І. Поритко, В. Верига, д-р С. Росоха, О. Навроцький, д-р М. Малецький і Л. Футала — устійнила остаточний текст резолюцій, прийнятих одноголосно. Резолюції передані до СКВУ. Відбулась жива й хвилинами дуже палка дискусія. Рішено, що Головна Управа ОбВУА має до року створити Координаційний Комітет для всіх українських комбатантських організацій у світі. Привіти прислали, між іншими, генерали Капустянський і Долуд, як також кол. польовий духовник УГА о. Лебедович. Внаслідку несподіваної участи у З'їзді численних комбатантів, які не зголосились були перед тим до Організаційного Секретаріяту ОбВУА — З'їзд перейшов із замалої залі в Літературно-мистецькому Клюбі — через вулицю до Українського Народнього Дому.

ПРОМОВА ПРЕЗИДЕНТА ОбВУА Д-РА В. ҐАЛАНА

Пане Предсіднику,
Достойні Гості, Дорогі Делеґати і Делеґатки!

Маю велику шану передати привіт Першому СКВУ від Світового З'їзду Українських Ветеранських Організацій Америки, Канади, Арґентини, Англії, Німеччини, Австрії та інших країн, який відбувся в Нью-Йорку в дні 15 листопада 1967 р. Передаю цей привіт від тих, котрі 50 років тому мали щастя бути в рядах Української Армії та боронити границь Української Держави. Передаю привіт і від тих, котрі пішли слідами цієї державної нашої Армії у формацію Української Військової Організації, Карпатської Січі, І-ої Дивізії УНАрмії та врешті наймолодших наших спадкоємців — Української Повстанської Армії.

Рівночасно прохаю Хвальну Президію і Вас усіх Шановні Делеґати і Делеґатки дозволу передати наш привіт:

1. Привіт генералам:

Привіт трьом найстаршим боєвим генералам нашої Армії, а саме: ген.-хор. Миколі Капустянському в Мюнхені, ген. Олександру Удовиченку, та між нами живучому — воєнному інвалідові ген. полк. Олександрові Загродському.

2. Привіт Воякам Американської та Канадійської Армій:

Теж пересилаємо привіт нашим наймолодшим побратимам зброї в Американській та Канадійській Арміях, котрі проливали і зараз проливають кров в бої з комунізмом на терені В'єтнаму.

3. Привіт українським воякам, що примушені служити в армії СССР.

Рівнож від Конґресу і усіх ветеранських організацій хотіли б ми переслати привіт усім свідомим українцям, які теж примусово караються в совєтській Армії — та закликати їх до студій рішень Українських Військових З'їздів з 1917 р., щоб в слушному часі і вони могли захопити українську територію та проголосити в ній суверенну державу.

На З'їзді Українських Ветеранів прийнято одноголосно такі резолюції:

РЕЗОЛЮЦІЇ
ПРЕДСТАВНИКІВ ВЕТЕРАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ЇХНІХ ПРЕДСТАВНИКІВ — УЧАСНИКІВ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ ВІЛЬНИХ УКРАЇНЦІВ З 15 ЛИСТОПАДА 1967 р.

Учасники Ветеранського З'їзду стверджують, що сьогоднішній політичний стан в Україні не відповідає вимогам всебічного розвитку українського народу та його культури. Політика Москви в Україні сьогодні, так само як і в минулому, прямує до ліквідації українського народу, як окремої нації та злиття його в один московський нарід. Зібрані пред-

ставники ветеранських організацій на СКВУ засуджують переслідування українських культурних діячів в Україні та безправне їх ув'язнення, останнє проголошення амнестії совєтським урядом для деякої частини в'язнів є безсоромним цинізмом тому, що вона не включає політичних в'язнів. З уваги на те З'їзд стверджує, що:

а) Уряд т. зв. УРСР не є урядом українського народу, але маріонеткою, наставленою Москвою, для закріплення московських колоніяльних інтересів в Україні, і як такий, діє за наказами Москви.

б) Українські ветерани вважають, що в даних обставинах Українська Національна Рада повинна стати консолідаційним центром усіх українських національно-політичних сил, об'єднаних ідеалом української незалежної держави в інтересах українського народу.

1) Доцінюючи ролю української Церкви в житті українців і в країнах свого поселення українські ветерани звертаються до церковних проводів українських історичних Церков, як і до новопосталих у країнах свого поселення, щоб вони у своїй службі Богові і Народові протидіяли денаціоналізуючим процесам, базуючись на світлих традиціях в Україні. До запевнення успішности своєї праці наші Церкви повинні завершити свою організаційну структуру в формі Патриярхатів, українського православного й українського католицького.

2) З'їзд заодно стверджує, що положення українців у країнах їхнього поселення є також незадовільне, бо процес асиміляції і винародовлення загрожує нашій самобутності. Зупинення цього невідрадного явища є можливе тільки при узгідненій співпраці всіх українських суспільно-громадських, політичних і церковних організацій у цілому світі і тому закликає їх скоординувати свою працю і сили в цьому напрямі.

3) Тому, що в кожній країні існує по кілька ветеранських організацій, з'їзд звертається із закликом до їхніх проводів, щоб вони координували свою діяльність на ветеранському відтинку та створили крайові координуючі осередки ветеранів, завершуючи свою організаційну структуру в світовому об'єднанні із офіційним представником у Секретаріяті СКВУ.

4) Крайові централі ветеранських організацій повинні продовжувати допомогу інвалідам, старшим віком ветеранам та їхнім родинам і подбати про належне оформлення суспільної опіки, організуючи належні засоби для їхнього матеріяльного забезпечення.

5) Що українські ветерани повинні зорганізувати спільне видавництво, яке видавало б спільний репрезентативний журнал та інші публікації, пов'язані з визвольною боротьбою українського народу.

6) Для збереження документів українських визвольних змагань, українські ветерани повинні скоординувати свою працю на музейно-іс-

торичному відтинку та визначити з поміж існуючих уже музеїв — один центрально-репрезентативний, при чому всі інші могли б одержувати копії вартісних документів.

7) З'їзд стверджує, що постійне плекання військової традиції серед української спільноти й піддержування тяглости збройної боротьби за визволення України можна успішно проводити тільки з'єднаними силами всіх комбатантських і суспільно-громадських організацій.

Резолюційна Комісія:

сотн. Осип Навроцький — голова Василь Верига — секретар
д-р М. Малецький, д-р Ст. Росоха, І. Поритко, Лев Футала,
Іван Кедрин-Рудницький.

...В добавок до цих загальних резолюцій прийнято теж одноголосно внесення члена Канадійського Легіону сот. Яремовича, щоб закликати нашу молодь у всіх місцях поселення вивчати військове діло.

Ветерани найбільш свідомі цього, що до словних заяв і деклярацій про суверенність держави треба долучити ще збройну силу нації, яка єдино може забезпечити незалежність української держави. Границь держави не оборонять граничні стовпи, чи навіть дуже сильні проголошення політичних партій, а тільки добре озброєні армія і фльота. Про це не вільно нам забувати, щоб не потворились помилки минулого. Ветеранські організації хочуть разом з Вами причинитись до створення цієї збройної сили, яка поможе відновити і закріпити самостійну соборну державу нашого народу.

На руки Президії складаю від українських Ветеранів щиру подяку за так успішно переведений Конгрес Вільних Українців.

АПЕЛЬ ПОЛЯГЛИМ ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ ПІД ЧАС СКВУ

З нагоди першого Світового Конгресу Вільних Українців відбувся в суботу, 18 листопада 1967 р. у Медісон Сквер Ґардену в Нью-Йорку в рямцях величавої політичної маніфестації також урочистий Апель на пошану Поляглим за Волю України, що в ньому взяли участь з своїми прапорами кол. учасники визвольної боротьби, колишні вояки різних формацій, як також репрезентанти молодечих організацій. З комбатантських організацій прибули члени місцевих Відділів і Станиць: ОбВУА, Братства УСС, Братства кол. Вояків І Української Дивізії УНА, Об'єднання кол. Вояків УПА, Товариства б. Вояків УПА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки та Братства "Броди-Лев", а також Католицькі Ветерани Армії ЗДА при церкві св. Юрія, разом 60 осіб з 8 прапорами, серед яких чолове місце займав бойовий прапор кол. Леґіону Українських Січових Стрільців. До них приєдналася прапороносниця жіночої організації "Український Золотий Хрест" в організаційному однострою з прапором. З молодечих організацій були затсуплені "Пласт" і "СУМА", разом приблизно 80 осіб з численними

знаменами і прапорами так, що разом усіх прапорів було кругло 40. Всім тим почотом командував сот. д-р Іван Козак, заступник президента ОбВУА та голова нью-йорського Відділу ОбВУА, що також зорганізував цей почот.

Апель почався безпосередньо після молитви, коли провідник маніфестації Йосип Лисогір закликав приявних віддати пошану всім Тим, що полягли в боротьбі за волю України. Впали слова команди і ввесь почот виструнчився і віддав військову почесть, при чому всі прапори похилилися вниз, а крізь залю пролунала зі сурми зворушлива мелодія прощального салюту. Під час того понад 10,000 учасників маніфестації піднялися з своїх місць та приєдналися до вшанування пам'яти Тих, що впали за Україну.

Микола Битинський
підполк. Армії УНР

Українські військові відзначення

Серед теперішніх численних і різнородних патріотичних українських імпрез вражає одно дуже прикре явище. Присутні на таких прилюдних зібраннях колишні наші вояки, що пишаються своїми, сказати б «військовими реґаліями» — почесними відзнаками бойових нагород, службових заслуг і т. п. у вигляді орденів, орденських відзнак, пропам'ятних значків та інших зовнішніх виявів вояцької діяльности, якось не однаково прилюдно демонструють свої почесні емблеми. Докладніше й ближче придивляючись з пошаною, а дещо зо звичайним зацікавленням до численних відзнак (які, до речі, щораз то збільшуються), що красуються на грудях наших військовиків, із здивуванням помічаєш дивний безпорядок у неодностайному користуванні тими відзнаками. Іноді таке явище начіплювання на себе без знання й розуміння особливостей ґрадації й походження відзнак та їхньої ступневої вартости, мимохіть викликає сумне враження просто якогось ганебного хаосу.

Отой хаос, безперечно, в першій мірі виникає через легковаження й незнання правил та звиків належного користування військовими відзнаками та способами ношення їх у певних випадках, а в другій мірі, мабуть, таки з свідомої іґнорації всяких правил з бундючною метою випнути якийсь «свій» знак заслуги на перше видне місце для задоволення власного честолюбства. Цікаво й дивно також і те, що за ввесь час діяльности наших військовиків і досі ніхто зі старших досвідчених начальників і провідників не звернув на цю справу уваги і не видав ніяких наказів, інструкцій чи хоча б порад, **яким** способом, **де й коли** мають колишні вояки вживати належних їм військових відзнак. Правда, деякі окремі побратими, як рівнож і деякі ветеранські організації в Европі, в ЗДА і в Канаді виявляли подекуди зацікавлення, як розв'язати ці досить складні проблеми. Принагідно при цьому варто відмітити, що всеж була одна конкретна спроба виправити очевидний непорядок у вживанні нашими ветеранами військових відзнак. З цією метою О. Городиський написав спеціяльну статтю «Про медалі й військові відзначення», надруковану в журналі «Вісті», Мюнхен, ч. 121, стор. 45-46. Однак та стаття має не тільки чимало дискусійних тверджень, але в ній подана подекуди й хибна арґументація, наприклад, у визначуванні ґєрархії орденських і пропам'ятних відзнак та місця, де їх носити; така арґументація не оперта на жадних об'єктивних ані правних засадах. Крім того, чимало важливих моментів у розв'язанні загальної знакової проблеми зовсім пропущено.

Для виразнішого уявлення й поновного зрозуміння та легшого вияснення проблеми розглядатимемо всю справу наших військових відзначень комплектно за певним порядком з рівнобіжним покликуванням на історичні приклади, правні засади і відомі знакові геральдичні вимоги, що в цілому творить тверду вікову традицію. Отож порядок подальшого викладу подаємо такий:

1. Коротка історія орденських відзнан; 2. Місця ношення відзнак; 3. Категорії відзнак; 4. Гієрархія українських орденських відзнак; 5. Інші другорядні українські військові відзнаки; 6. Чужоземні військові відзнаки серед українських; 7. Спосіб ношення українських відзнак; 8. «Завмерлі» або нездійснені українські відзнаки; 9. Фіктивні українські військові відзнаки; 10. Загальні висновки.

1. ОРДЕНИ

Історія орденів у сенсі відзнак військових заслуг сягає в глибоку давнину історії людства. Відмінні бойові вчинки окремих вояків-героїв завжди дуже високо шанувалися суспільством, і на виявлення назверх тієї пошани героєві давалися різного роду нагороди. Найчастіш первісно це були практично корисні речі у вигляді дорогої зброї, коня, перстеня, браслета, наручників, цінної голівної пов'язки і т. п.

Пізніше в досконало зорганізованому римському війську введено було спеціяльні нагородні відзнаки ідейного характеру, які до того мали вже й певну одностайність. Вищі військові начальники й провідники леґіонів та полководці за успішні чи визначні бойові чини діставали зправила й високі відзначення (не згадуючи тут вийнятково рідку нагороду «тріюмфом»): золоті чи срібні вінці, нагрудні портрети імператорів; звичайні старшини й рядові леґіонери одержували за порядком військових ступнів та за родом довершеного ними геройського чину золоті, срібні й бронзові ковані образки різного роду зброї: для тих, які відзначувались у полі — мечики, щитики, шоломки і т. п. — та для тих, що вславилися обороною або здобуттям фортифікаційних споруд: — мініятюрні пластичні коронки із вежовим чи шпичастим завершенням. А вже з середньовіччя вояцькі відзнаки розвинулися в спеціяльну категорію специфічних нагородних знаків — орденів.

Лише щонедавно слово «орден» стало розумітись як відзнаку, нагороду-емблему. Раніш у законознавстві европейських країн та емблема відома була як «знак ордену». Саме ж слово «орден» знане є від IX ст. і виводиться з латинського «ордо» — значить загін, відділ, і було воно назвою католицьких чернечих організацій, що кожна з них мала свого патрона, свій статут, свою уніформу, а на ній власні відзнаки у вигляді хрестів, які пізніш і стали називатись орденами. Особливо розцвіли чер-

нечі ордени в часі Хрестових походів, коли численні лицарські організації вклинилися в них і віддали на службу боротьбі з мусульманами свою зброю під гаслом битися за Христову віру. Під цим гаслом лицарські союзи і створили перші «Орден Хреста» й «Орден Меча», їх внедовзі наслідували інші лицарські корпорації. В історії лицарських орденів найвідоміші Тамплієри, Йоніти та Мальтійські лицарі, які створились у Палестині, а з европейських орденів найбільш знаний німецький орден Меченосців. Із орденських хрестів, нашиваних лицарями на плащі або на прапор, залишився й досі найбільш відомий «Мальтійський Хрест» — червоний з гостро вирізненими кінцями.

Однак, коли мальтійці по довгих блуканнях по різних землях у XVI ст. настало осілися на о. Мальті (звідки й дістали назву), то там й утворили спеціяльний орденський знак, чи інакше називаний офіційно «Знак Ордену», який став уже носитись на орденській стрічці з певними відмінами степенів знаку — кавалерський, командорський і гросмайстерський (французькі і німецькі назви). Ці степні розрізнювалися між собою додатками лілей, тризубців, бантами та іншими відмінними прикрасами. По занепаді сили й впливу мальтійців, знак їхнього ордену, а головно системи степенювання його, запозичили держави австрійська, еспанська, англійська і російська, звичайно, з певними власними відмінами, а також й інші европейські держави не залишились без наслідування. Таким чином, мальтійський знак ордену став праобразом багатьох орденів і подібних бойових та заслужених знаків, ношених на стрічках, причому й сама назва власника (носія) якогось з тих знаків залишилася за прикладом первісна мальтійська т. т. «лицар» або «кавалер», у значенні прямому — «вершник». З бігом часу на зміну старих лицарських корпорацій та їхніх емблем — «знаків ордену» з'явилася в европейських монархіях для державних урядовців модерні придворні «ордени», які, однак, хоч в основному і наслідували назовні згадані старі лицарські емблеми та подекуди й спосіб уживання їх, але цілком змінили внутрішню свою структуру й набули характеру знаків нагородних. Найвизначнішою при тому зайшла та зміна, що ордени стали встановлювати самі монархи, творити для них статути, оформлювати орденські знаки, **затверджувати все те державними законами** й надавати кавалерських (лицарських) звань з відзнаками **за посередництвом спеціяльних орденських установ — капітулів.** Така нова система здійснювання ідеї й практики нагород-орденів широко поширилася майже в усьому світі й **тепер стала скрізь прерогативою найвищої державної влади,** а сам орден через те набув значення певного роду «державної реґалії».

2. МІСЦЯ ДЛЯ НОШЕННЯ ОРДЕНІВ

З повище поданого викладу короткої історії орденів можна легко спостерегти, що в процесі розвитку їх від виникнення до завершення виявлялися такі виразні деякі моменти, що ніби костеніли в повторюваннях і, зрештою, перетворювались у стійкі традиції, особливо в практиці реалізації орденів у вояцькому житті. До таких практичних дій, що викликались самою логікою й обставинами оточення й розвитку орденів, належить цілий ряд ще й інших моментів, які теж перетворились у традиції і стали нарешті міцними правилами для достойного вживання орденів.

До таких давніх традицій належить у першій черзі визначення й усталення самого місця, на якому військові відзнаки мають носитись. У давнину, як уже згадувалося, точному означенню таких місць не надавали багато уваги, бо в суті речі, такі місця залежали переважно від характеру відзнаки. Коли нагородною відзнакою був перстень чи наручник, чи серіжка, чи голівна пов'язка, то їх, звичайно, й носили на відповідних частинах тіла: на пальці, на зап'ясті, в усі й на голові. Коли ж у римському війську, як знаємо, дещо упорядкувалась і устійнилась певна система військових відзнак, тоді устійнилися й закріпилися також і місця для ношення їх. Крім голови, на якій по давньому носили вінці, на перше місце висунулися груди, як найвидніша частина тіла й найвигідніша площа для вміщення одночасно чималої кількости відзнак. Тож на грудях, властиво на грудному панцері, римські вояки чіпляли свої металеві нагородні знаки, прикріплюючи їх на ланцюжках. Відтоді то й у пізніших часах груди стали традиційним місцем для ношення всілякого роду відзнак, а в парі з тим досить надовго встановилася й звичка завішування їх на ланцюгах, що особливо діялось в середньовіччі. На тих ланцюгах здебільша завішували знаки особливої ласки та уваги володарів своїм васалам, але траплялось, що були це й нагороди за якісь видатні заслуги.

Про корпораційні знаки лицарських орденів уже згадувалось, що то були хрести, нашивані на плащі, проте, також на грудях у всю довжину одягу, або хрест у зменшеному розмірі на лівому боці грудей («на серці»). Далі бачимо, що мальтійські лицарі з уведенням у себе нагрудних кавалерських (лицарських) відзнак із гідностевими ступнями завішували їх відповідно до ступня гідности чи то на нашийному ланцюжку (командор)), чи на ланцюгу нагрудному (ґросмайстер). Звичайні ж кавалери мали відзнаки, завішені на т. зв. **«орденській стрічці»,** т. т. на стрічці кольору орденського хреста. Ось цей то спосіб уживання орденських відзнак і став зародком різних **орденських ступеневих систем** разом із способом **завішування орденів на стрічках,** розповсюджених в Ев-

ропі й деінде. А ще далі довголітньою практикою вироблено правила, на якому одягу і в якому місці на ньому треба чіпляти відзнаки.

Отже встановлено: відзнаки належить носити найперше на мундирі; дозволено носити їх і на цивільному одягу, але в зменшеному вигляді, про що буде сказано далі; **на плащі носити орденські відзнаки зовсім не дозволено.** Місця ж на мундирі для відзнак призначується такі: правий і лівий боки грудей до пояса та друга й третя петелька двобортового мундира й однобортового френча. (Не береться тут до уваги ранґові відзнаки, які мають інші місця на одягу). На цивільному одягу, звичайно, на піджаку, носять ордени нормально на вилозі лівого відкладного борту, або на першій згори лівій петельці вилоги чи в першій петельці борту.

Категорії відзнак: А тепер звертаємо пильну увагу на своєрідну символіку внутрішнього змісту тих відзнак, які за певними окремими прикметами розподіляють на категорії. До них у першій черзі належать: а) **«Знаки Ордену»** (назва по-старому, дивись історія орденів), б) **«Орденські Відзнаки»** (вводиться умовно новий термін для точнішого розрізнення), які в дечому дуже наближуються до орденів, а в дечому значно й відхиляються від них, в) до цієї категорії належать відзнаки іншого порядку, по суті — другорядні, так зв. «пропам'ятні», похвальні й почесні значки за фахом, освітні, патріотичні, корпораційні і т. п. Словом, такі знаки й значки, що носять на собі більшу чи меншу тінь військовости й тому удостоюються прикрашувати вояцький мундир.

Найзначнішою з тих категорій, безперечно є **орден** (не ордер, як дехто неправильно називає),* який в суті речі **є основною військовою нагородною відзнакою** ще **за традицією від найдавніших часів** (див. повищу історію ордену). Бо власне в самій ідеї нагороди є справедливе прилюдне відзначення особи, яка в імені батьківщини, чи з обов'язку вояцької чести довершила якогось визначного чину, або великого геройського подвигу, або наставляла на небезпеку своє життя в досягненні вищих моральних цілей. Таким чином, завжди в понятті змісту ордена світить згадка про якийсь видатний **індивідуальний** вчинок власника (носія ордена). Щож до основного поняття й значення високої почесної нагороди, то до ордена, розуміється найтісніше примикає змістом **орден-**

---

*) Українські автори й уся преса в Галичині вживали слово «ордер», відзнака, саме задля відрізнення від «ордену», організації. Іншого значення в українській мові «ордер» ніколи не мав, бо це вираз російський на означення наказу, замовлення, наряду, розпорядження. В Армії УНР були «ордени», як це слушно стверджує Автор. Залишаємо його темінологію. — Прим. Ред.

ська відзнака. Особливо зближує з собою ці два високі нагородні знаки один **спільний порядок постання їх й однакове визначення їхніх функцій.** Бо й орден, і орденська відзнака **неодмінно встановлюються верховною державною владою,** а уділення їх заслуженим особам **відбувається через ухвалювання** затверджених законом **капітулів чи орденських гонорових рад.**

Але всеж орденська відзнака з іншого боку помітно й відрізняється від властивого ордена головно ж тим, що це знак нагороди **не індивідуальний,** а **колективний,** як знак заслуги, довершеної не окремою особою, а якоюсь відмінною геройською групою, яка до того в тяжких виняткових воєнних обставинах виявила міць і велич вояцького духа. Ще інша відмінність між орденом і орденською відзнакою розвивається в тому напрямі, що функція ордена являється **вічною,** бо він діє довгий час (навіть століття) і претендентів заслужених на відзначення ним може бути численний ряд, а орденська відзнака **в часі замкнена,** тому що нагороджений нею якийсь точно означений колектив довершив чи то свого подвигу, чи видатного чину лише **один раз** і в означеному часі, а через те й інших претендентів не може бути.

Ще одна значна відміна відрізняє орденську відзнаку від ордена. Орден зправила мають гідностеві ступні або кляси, т. т. розподілюють нагороди від нижчої до найвищої, згідно з хронологічним порядком їх поступовання. Завжди нагороджування починається за порядком з найнижчого ступня й теоретично закінчується найвищим, якого практично дуже рідко коли досягається. Різні ордени в різних країнах мають не однакову кількість ступнів, але здебільша в середньому три відміни, й числяться вони за порядком від найнижчого: III, II і I-ий ступінь.

Ступні орденів відрізняються між собою добре видимим способом ношення: III-ий ступінь завішується на грудях кавалера на орденській, властивій орденові, стрічці; II-ий ступінь завішується тією ж стрічкою дещо ширшою на шиї; I-ий ступінь прикріплюється на тій же стрічці, але значно ширшій, через плече (геральдично так зв. «перев'язь»); до I-го ступня, звичайно, (а інколи рідко і до II-го) додається й дорогоцінна зірка з промінням, усіяним брилянтами. Ордени найчастіше мають форми різнородних геральдичних хрестів та інших фігур (корони, квіти, «вузли», космічні тіла, образи звірять і т. п.). Серед світових орденів деякі відомі або незвичним оригінальним виглядом, або відмінним способом ношення, як приклад, французький орден «Почесного Леґіону» у вигляді п'ятираменного хреста або дуже давній австрійсько-еспанський «Орден Золотого Руна», завішуваний на грудях через шию на спеціяльному орденському ланцюгу; або подібний до нього «Орден св. Андрія Первозванного», теж ношений на грудях колишніми російськими імпе-

раторами, або й дуже незвиклого вигляду англійський високий «Орден Підв'язки», що його носиться під лівим коліном. Взагалі, таких відмінно оригінальних формою орденів можна б начислити цілий ряд, і здебільша вони являються династичними відзнаками державних володарів.

Серед значної кількости різнорідних орденів виникають такі, що ними нагороджують специфічно за військову службу й за воєнні подвиги, як ось в Англії відзначається тим «Орден Вікторії», в Америці за такий орден править «Воєнна Медаля», в Австрії до того служив «Орден св. Терезії», а в колишній царській Росії існувала навіть система кількох орденів, що могли перетворюватись у військові через додатки до орденських хрестів, мечів і бантів, як в орденах св. Анни й св. Володимира. Крім того, в Росії існував і спеціяльний воєнний «Орден св. Юрія» в 4-ох ступнях для старшин, а при ньому ще й спеціяльна відзнака того ордена для рядових вояків теж у 4-ох ступнях. Наряду з орденами знаком високої воєнної нагороди в деяких державах служить окремий рід зброї — так зв. «Золота Зброя», оправлена золотом, переважно руків'я (ефес) холодної зброї — шабля, шпага і т. п.

Ті ступневі ордени, що ними наділюється за порядком чергової вислужби мають ту властивість, що молодшого ступня разом із старшим не носять. А ще — **орденів, які мають мініятюрки, не носять в тих двох виглядах одночасно: в приявності нормального ордена мініятюрка** зникає.

(Кінець буде)

КАНАДА ЗМЕНШУЄ СВОЇ ЗБРОЙНІ СИЛИ

З бігом часу Канада плянує зменшити свої збройні сили до 100,000 — 102.000 осіб. Під сучасну пору в збройних силах Канади перебуває коло 105,000 людей.

Таке зменшення зумовлене об'єднанням трьох родів зброї під одне командування, яке отримало апробату парляменту. Хоча противники об'єднання, головно вищі старшини воєнної фльоти і летунства, побоювалися, що з'єднання матиме неґативний вплив на приплив добровольців, практика виявила, що тепер більше зголошується до збройних сил, ніж коли-небудь досі.

Під сучасну пору коло 12,000 голоситься кожного року й треба буде з них 3,000 відкинути. Це принесе користь збройним силам, бо буде більша селекція.

Пляноване зменшення збройних сил не матиме жадного впливу на боєздатність канадських військ.

Степан Федорівський

НЕПОВТОРНА ЗУСТРІЧ

Хіба можна стерти з історії незабутні події? Ні. Яскраві моменти в житті людини не проминають безслідно. Вони з бігом часу затираються, відходять у давність, стають ніби казковими легендами і ще з більшою силою відроджуються в людській пам'яті.

Весною 1945 року прибула в Карпати партизанська чота УПА з центральних українських земель. Про це донеслась вістка в штаб військової округи «Маківка». Командир округи Андрієнко звернувся до політвиховника Липового: Може б ви, друже, пішли на побачення з повстанцями з центральних земель?» Липовий глянув на командира: «Цікаво поговорити з земляками з-за Збруча. А коли я можу відійти?»

— Сьогодні вечором, друже Липовий. Візьміть кращий рій для безпеки.

— Всі наші рої хороші, — відповів Липовий і вийшов з намету.

Політвиховник Липовий з роєм повстанців вийшов із ямельницьких лісів. Протягом ночі маловтоптаними стежками, перекриваючи гори та потоки повстанці добрались під Брязу. На світанку Липовий послав трьох повстанців на зв'язок до провідника підпільної сітки Федора, що мешкав у Брязі. Недовго чекали. Повстанці повернулись з Федором і з ними хлопчина років дванадцять на ім'я Ромко. Малий Ромко також озброєний. При боку дві ґранати, а наперевіс легкий совєтський автомат Сімйонова.

— А чи вмієш ти стріляти? — запитався Липовий.

— Ще ж як! — відповів Федір, а малий Ромко глянув синіми очима й усміхнувся дитячими устами.

Липовий дивиться десь на верхів'я гір. Може одна хвилина і в його пам'яті, ніби кадри фільму пропливла минувшина дитячих років. Стягнувши туго брови, Липовий з тембром смутку промовив: «Друже провіднику, для чого ви тримаєте коло себе хлопця? Йому треба в школу»...

— Вірно! — Ніби чекав на запитання Федір. — Йому треба в школу, але як і де?

Ромко втік з етапного потягу на Сибір. Його батьків і старших дітей родини москалі вивезли на Сибір. За ним шукали совєтчики в селі, але він уже був тут.

— Та всеж якось треба би, — почав Липовий.

— Я про це подбаю...

— Ні, друже провіднику! Я нікуди від вас не піду. Хто буде вести розвідку? Хто вам буде приносити найновіші відомості? — майже одним духом випалив Ромко.

— Це так, Ромцю, але про це поговоримо пізніше. Тепер ми підемо, друже Липовий, до чоти з-за Збруча.

Чота розмістилась у лісі з протилежного боку Брязи. Треба було обійти село лісом і це ще зайняло годину часу. Коли добрались до табору повстанців, то вже ліниво викотилось із-за хребта гори золотопромінне сонце.

Федір з Липовим пішли до того намету, в якому відпочивав командир з центральних українських земель. Увійшовши в намет, Липовий зупинився й глянув на лежачого вояка на сірій салдатській шинелі. Той вояк намірився щось сказати, але Федір промовив перший.

— Вибач, що перешкодили тобі відпочивати. Цей друг є політвиховником з штабу.

— Дуже приємно, — промовив вояк і встав на повний ріст. Політвиховник відвертаючи погляд від вояка протягнув руку й всміхнувся.

— Та це ж ти, Липовий?! — скрикнув вояк.

— Я, друже Ганушевський, — промовив Липовий і міцно обнялися. Федір здивовано глянув, обох зміряв ласкавим поглядом і ляснув рукою по лисині власної голови.

— Бачу, ви давно знайомі!

— Починаючи з серпня 1941 року ми працювали в підпіллі. Розбудовували наш рух у районах Вінницької области.

— Також частинно в Житомирській та Київській, — доповнив Липовий.

— Ну, сідай та розказуй, — запропонував Ганушевський.

— Багато розказувати, друже. Ти знаєш ці терени й людей знаєш також. Цікавіше послухати тебе. Ти ж тількищо з центральної України. З так званого «сходу».

— Вірно. Зі сходу, але умовного сходу. Схід це щось інше. Тепер схід навис над Европою. Звичайно, я маю багато цікавого для тебе. Там же твої знайомі, друзі з підпільних часів і тобою улюблена Буг-ріка. Але про це пізніше. Розкажи, як ти почуваєшся тут, в горах.

— Цілком добре. Привик до вівсяних ощупків та бринзи. Буває важкувато, коли натискають совєтчики. Знаєш, мені не зовсім подобаються гори, бо в них важко пересуватися, але водночас тут добре маневрувати. Природнє укріплення й затишні фортеці.

— Ти навіть не змінився. Добре обсмалився вітрами та зникла ніжність на обличчі й дещо змужнів, — усміхаючись сказав Ганушевський.

— А ти ж як, на довго чи може зовсім? — запитав Липовий.

— На короткий час. Тільки зустріну головного командира Чупринку, отримаю інструкції й назад за Збруч. Там я маю дві бойові сотні. Тепер вони без мене, але ними командують хороші хлопці. Маємо в партизанських відділах колишніх членів підпілля, але основні сили, це втікачі з совєтської армії. Досвідчені й випробувані в фронтових боях офіцери совєтської армії. Також маємо націоналістів, переважно з кавказьких народів.

— Який моральний стан населення? Які матеріяльні умови? — запитав Липовий, не відводячи погляду від старого друга.

— Моральний стан взагалі потрясаючий, але відношення до нас, повстанців, гарне. Господарство занепало. Колгоспи зруйновані війною й немає кому в них працювати. Населення голодує, бо Москва забирає хліб, худобу, городину і взагалі все, але наші люди невмирущі. Вони дають собі раду в тяжких обставинах. Дещо мають з присадибних ділянок, а дещо тягнуть з колгоспів.

Ось послухай пару епізодів. У березні я проходив з своїм відділом у селах жмеринського району. Совєтське начальство: енкаґебисти, міліція та партійні апаратчики повтікали з району, а котрі попали в наші руки, то на вимогу місцевого населення були знищені. Інтеліґенція та робітництво тримаються невтрально, а селяни відверто висловлюють симпатії до нашого руху.

Прибули ми в село. Зразу скликали мітинґ і на тому мітинґу мої політвиховники з'ясували політичну програму УПА. Маса зчинила галас і по закінченні мітинґу кинулись розбирати збіжжя з колгоспних зерносховищ. Але знаєш, друже, це все жінки. Ні одного чоловіка немає в селах, хібащо нездатні до праці старики, інваліди та діти. Дуже сумно виглядають українські села. В містах також не краще. Там більше чоловіків, але також інваліди.

Селяни не хочуть працювати для колгоспів. Вони забирають все з колгоспних магазинів, включно з посівними матеріялами, якщо ми з'явимося у селі. Керівники колгоспів також воєнні інваліди. Хоч вони формально належать до компартії, але тієї системи ненавидять. Всі нарікають на війну, але найбільше на грабіжницьку Москву.

— Чи багато зустрічав наших знайомих? — згодом запитав Липовий.

— Дуже рідко й то випадково. Наша організаційна структура внаслідок переходу фронту зруйнована. Нікого знайти неможливо, бо всі десь зникли, ховаючись від очей совєтської аґентури. У повстанчих відділах нові люди й переважно ті, що так щиро чекали повороту совєтської влади.

— Чи знаєш ти Сальних калинівського району?

— Ще ж як! — аж скрикнув Липовий.

— Отож я там полював за московськими грабіжниками, — почав розповідати Ганушевський. — Ми вступали в село вночі. З кількома хлопцями я зайшов до знайомого діда. Дід мене не впізнав, бо ми одягнені в совєтські шинелі, розмовляємо по-російськи і дід прийняв нас за солдатів істрєбітєльного батальйону. Почав я розмову з ним такого характеру: «Дєдушка, — кажу до старого, — дайте щось покушать. Дідусь насторожився, аж витяг шию і сердито промови «немає».

— Кусок хліба, або картопель, — підказую йому.

— Кажу немає. Картоплі не вродили, а хліба було мало і той забрала сарана.

— Яка сарана? — питаю старого.

— Ваша. Совєтська сарана! — сердито відповів старий і глибше посунувся за комин печі.

Хлопці мовчать. Я також замовк і поглядаємо на блимаючий каганець. Потім я почав наспівувати мелодію «А ми тую калину...» Хлопці підтримали мене і пісня полилась по сутінках холодної хати.

Дід слухав, а потім зсунувся з печі й підійшов до мене. Дивиться старий на мене і своїм очам нейме віри: «Та це ж ви? Бодай же вас лихо минало. Бабо, та це ж наші хлопці!» — скрикнув старий і обнявши мене, став цілувати.

— Злазь, стара, з печі й ріж курку! Ще залишилась одна, але для таких гостей вари. Хай хлопці підживляться на здоров'я!

— А де ж Марко, ваш внук? — запитав я діда.

— Не згадуйте. Тяжко мені на серці, як згадаю про його. Ой, як тяжко! Такий був хлопець... послушний і добре розбирався в людях. — Дід важко зідхнув, протер кулаком старечі очі й продовжує. — Збирався йти в ліс до своїх. Вже й приготовив усе що треба та нахлинула в село заграділовка і забрала його. Всіх хлопців і старших чоловіків забрали та й послали на передову. Тоді совєтська армія відбивала від німців Вінницю. Були страшні бої і там загинув мій Макро. Хай же йому буде вічна пам'ять, — промовив дід і перехрестився до ікони над столом. Ми також усі встали й перехрестились.

МОСКВА РЕГАБІЛІТУЄ ТАТАРІВ

23 роки після того, як татари були насилу вивезені з Криму до Середньої Азії, з причини коляборації з німцями, їх цього року регабілітовано.

Це шоста з черги національна мусулманська меншість у СССР, яку регабілітовано за закиди співпраці з німцями під час другої світової війни. Вони — балкарці, карачайці, калмики, чеченці і інґуші. Вони нараховували коло одного мільйона населення.

Коло 1.5 мільйона німців теж були виселені із їхньої республіки над Волгою. Хоча їм привернено леґальні права, але їм не відновлено їхньої автономної области. Кримським татарам теж не буде повернено їхньої власности. Їх заохочується залишитися в теперішніх територіях їхнього поселення — Казахстані, Узбекії і Таджицькій республіці.

Переслідування за співпрацю з німцями після війни прибрало було неймовірних розмірів. Як говорив Хрущов у 1956 р., Сталін був би теж виселив всіх українців на Сибір за «співпрацю» з німцями, але їх було забагато й цього «ґрандіозного» пляну не вдалося перевести за одним разом. Але впродовж останніх 50 років большевицького панування на Україні, самий Сталін і його «ліберальніші» наслідники послідовно переселюють українців з України в азійські райони СССР, не даючи українцям навіть можливости навчання української мови бодай в народніх школах, не то вже у власних українських школах.

В. Сімянців

У ПОЛКУ ЧОРНИХ ЗАПОРОЖЦІВ

Одного вечора вітали ми дорогих гостей. Приїхали до нас декілька козаків, з тієї частини нашої сотні, що з-під Гумані, була вислана Штабом Армії, реквірувати цукор.

Розказували прямо таки про райське життя — в якому то гарному полку вони тепер. (Десь уже дочулися про наші злидні). Які добрі коні. А хлопці, золоті душі — побратими і всі як один здорові, дебелі козарлюги. Шлики довгі, чорні... Тут уже ми їх засоромили, що так скоро забули про наші блакитні. Старшини і козаки живуть дружньо. А про Батька Дяченка — підносили до небес: перший в атаку, з хлопцями жартує (Мама не удостоїв чести нас, хоч би подивитися на нас, хоч би казав проїхати біля його ридвану) до кожного знає щось сказати, знає у полку кожного козака і коня. І всюди, куди не приїдуть — полк з радістю вітають. Піхота цілої Армії радіє, як побачить Чорних — бо прийшла червоним «амба», що значить на тодішній мові повне знищення. Кінчилося оповідання тим, що мерщій збіратися і їхати до Чорних Запорожців.

Все це добре, гарячих, що вже готові були їхати, охолоджували більше зрівноважені: за самовільний перехід з частини до частини, та ще й на фронті, багато може бути лиха... і навіть польовий суд... і навіть розстріл. Сипалось «за» і «проти» — купа мудрих і немудрих пропозицій. Одне ж було всім ясно: добровільно нас звідсіль не пустять, а втечемо — покарають. Та і таж частина сотні, що в Чорному полку, належить до Другого Запорозького Кінного. А що з нею зробить начальство? А те, що нас тут «заїздили» — ніяке виправдання перед начальством, чи судом.

Приїжджали ще декілька разів «гості» — та все з порожнім від'їздили. Аж однієї ночі сам Соловйов приїхав і наказав нам їхати до Чорних. Наказ є наказ, а про те, що він нам не командир — ми й не знали.

І отак ми попали в Чорний полк і — під суд.

Допити провадив, тепер генерал, а тоді полковник Павло Крат, а сотню, покищо лишали в Чорному полку. Тут ішли допити, а десь, мабуть, «давилося», і «діло» поклали «під сукно».

Відтепер уже сотня вкупі. І стала в Першому Кінному Чорних Запорожців полку, зватися Третьою.

І хоч стали ми Чорними, але ніколи не забували, що ми Богданівці.

М. Залізняк
хорунжий УПА

ЗА 99 ДНІВ РЕЙДОМ ВІД ПЕРЕМИШЛЯ ДО ПАССАВ

(Закінчення)

9-го червня 47 р. Перескочивши розстрільною шосу між селами Волиця і Новотанець, сотня пішла полями, залишивши за собою село Токарня. Насунулась хмара, почало гриміти і пустився зливний дощ. Якраз ще того нам бракувало. Голодне, втомлене боєм, стрілецтво ледве ногами волочило. О год. 3-й дощ перестав, зроблено перерву на відпочинок, виставшивши чолове і заднє забезпечення. Дехто з перевтоми валився на мокру землю і засипляв, але не на довго: наказ — стягнути заднє забезпечення і відмарш. Через перерву сотенний Громенко і курінний Байда студіювали карту дальшого маршу. Над ранком сотня зайшла до великого комплексу Бескидського лісу. Вже розвиднілось, сотня станула над малим потічком, рої розклали вогні, а кухарі готовили останні куски м'яса і костей, щоб зварити з того сякий-такий сніданок. Виставлено забезпечення. Решта вояцтва сушилась при вогнищах, викручувала мокрі онучі. Голод, марш і бої, зробили своє, ніхто не подобав на себе, очі запалися, кості повиходили, заросла борода. Скоро зварено ту м'ясну "юшку", рівномірно розділено, як при найкращій вазі для кожного, трохи розігріли кишки, але шлунок і далі домагався їжі. Найгірше було з раненими, особливо зі стрільцем Каштаном, що не міг порушати правою рукою, в якій була прострілена кість; треба було подивляти їхню терпеливість. Курінний доктор Шувар робив раненим перев'язку. Вже зійшло сонце, як сотенний Громенко наказав відмарш, і сотня подалася гористим лісом у східньому напрямі, поміж селами Вислок — Карликів. Змінено порядок маршу, третя чота маршувала першою, перша і друга чота тримала заднє забезпечення. Впоперек лісу проходила дорога Вислок — Карликів, через яку сотня повинна перейти. Підійшовши недалеко дороги, вислано стежу перевірити дорогу, чи часом нема ворожих застав. Розвідники вернулись і повідомили, що на дорозі не замічено нікого, лише свіжі сліди, мабуть, щойно нею проходило ВП. Сотенний Громенко наказав чотовому Лагідному з другої чоти вислати дві кулеметні ланки на боки дороги й забезпечувати перехід сотні. Обережно тихцем третя чота підійшла розсипаною під дорогу і бігом проскочила дорогу, яка була досить широка з високими берегами, це саме зробила перша чота чотового Бартля, а з нею ранені вояки і почот сотн. Коли задня чота чотового Лагідного бігла через дорогу, ненадійно надійшло ВП і відкрило по ній вогонь. При тому легко ранено чотового Лагідного в ногу і вбито сотенного інтенданта Гупала з села Павликова. Нам було недоцільно в'язатися боєм з ВП, бо стрільці були зморені голодом і маршем, а головне ми не мали запасу амуніції з собою, а з кожним боєм ставало її менше. Сотня чимскоріше бігом відв'язалася від ворога, а друга чота Лагідного тримала дальше заднє забезпечення.

Поляки йшли нашими слідами. На одній горі, добрій для оборони, сотенний задержав сотню, щоб трохи відпочити, бо кожний вже ледве тягнув за собою ноги. Командири чот розмістили рої в кругову оборону. Щойно зайняли становища, як показалась ворожа стежа ВП, а за нею тягнувся шнур ворожого війська, яке посувалося нашими слідами. Підпустивши ворожу стежу на близьку віддаль, наші кулемети заграли по ворогові, ворожа чолова стежа була зліквідована, валялось кілька трупів. Ворог не атакував, а розгубився в долині лісу, бо такого не сподівався. Сотня, використавши переполох у ворога, покинула становища і скорим маршем відійшла з готовою зброєю до стрілу, сподіваючись, що кожної хвилини можемо наткнутися в кільце ворога. Ми посувались дальше на схід, з гори на гору, аж ось почало гриміти, а за кілька хвилин насунула чорна хмара. О год. 16й глинув зливний дощ, який перейшов в град, а громи били, як на команду. Сотня зупинилась, кожний схоронився під ялицею чи буком, а по дереві вода летіла мов з ринви. Кожний змок до нитки. Хмара перейшла, громовиця замовкла і знову показалось сонце, яке почало не гріти, а пекти, мабуть знову на дощ. Білля поприлипало до тіла, в обуві хлюпала вода, але сотня маршувала далі. Сотенний Громенко наказав маршувати розсипною, щоб не топтати в болоті одної стежки, бо напевне ВП поженеться за нами. Над лісом появилися два ворожі літаки-двоплатівці, що їх ми називали "кукурузянниками", бо такий літак міг приземлитися і в кукурузі. Вони летіли так низько, що ми могли їх збити, але задля конспірації ми змушені були критися, щоб нас не зауважили.

Сотня перейшла глибокий яр і вийшла на гору. Сотенний затримав сотню, а бунчужному сотні Соколенкові сказав, як розмістити чоти в кругову оборону — третя, друга і перша чота. Я мав розмістити свою чоту в напрямку, звідки сотня прийшла, друга чота Лагідного зайняла становища зараз ліворуч, а перша чота Бартля замкнула наш оборонний перстінь між третьою і другою чотою з-заду. Ранені і сотенний почот зайняли місце по середині. Місце для оборонних становищ було добре. Від заходу, звідкіля сотня прийшла, був стрімкий спад гори, що тягнувся аж до яру, з правої сторони недалеко була поляна і було видно село Репедь, з-позаду на схід була рівнина і тягнувся ліс. Виставлено стійки, а чотові і ройові вибирали становища для кулеметних становищ, добре поле обстрілу і зорення та закриття. Упорядкувавши оборонні становища, стрільці заходилися викручувати мокру одежу і сушити її на сонці. Розмістивши чоту на становища, я підійшов до сотенного почоту, що розмістився на малій галявині. Були там курінний командир Байда, сотенний Громенко, курінний доктор Шувар, курінний дентист Зубченко, сотенний доктор Сян (доктор Сян по фаху ветеринар, німець, був визволений з большевицького полону і вже другий рік служив за лікаря сотні Громенка), сотенний політвиховник Зорян, бунчужний сотні Соколенко, районовий референт Карло; прийшли також командири чот — Лагідний і Бартель. Усі радили над тим, як непомітно перейти через шосу, залізничні рейки і ріку Ославу. Сотенний Громенко і курінний Байда студіювали карту, інші також сушили свою уніформу на сонці, не прочуваючи нічого злого.

Аж ось о год. 17:15 прибігла з долини від яру стійка і зголосила, що ВП йде по наших слідах і є вже в яру. Чотові рушили до своїх чот. По лінії пішов алярм: займати становища і маскуватися, стріляти на наказ. З долини уже було чути польську команду й інші крики. Я заліг на становищі за грубим буком посередині своєї чоти коло другого роя, ройового Чорного, щоб мати поле зору цілої чоти. По лівій стороні на становищах був третій рій булавного Гонтара, по правій стороні перший рій булавного Рубана. Кожний, замаскувавши своє становище, мовчки зорив своє передпілля. Вже стало видно польських вояків, які розстрільною підходили під гору і йшли прямо на нас. Забилося серце, здригнулися усі м'язи, а зір не сходив з вибраної цілі жертви. Ми підпустили якмога на найближчу віддаль, ніхто ані не ворухнувся. І враз наказ — вогонь! І вся наша зброя заграла водну мить по ворожій розстрільній. Падуть вбитими і раненими ворожі вояки, а решта панічно подалася до заду в долину яру. Але не довелось довго чекати, як ВП відкрило по наших становищах гураганний вогонь. Після цілоденної погоні за сотнею ворог віднайшов нас і зчепився чоловим боєм. Пприкритий сильним вогнем, ворог почав наступ на наші становища, посуваючись стрибками до переду Гурра-а-а-а і з нашої "слава" змішалось в одну симфонію, шум і свист куль, які відтинали галуззя. Ворог вперто просувався вперед, не зважаючи на свої чисельні втрати. Нараз ворог рушив в атаку, щоб виперти нас з наших становищ. Але наша зброя також не дармувала, наші кулеметники з третьої чоти — Дуб, Чорний і Коваль — довгими серіями косили атакуючу лаву польських вояків, і також наші гранати пішли в рух, розриваючись перед атакуючим ворогом. Ми мали добре поле обстрілу і зорення, бо нам з гори видно було наступаючого ворога, який мусив іти під гору. Ворог зосередив свій наступ на відтинку третьої чоти. Однак під нашим вогнем ворожа атака заломалася і ворог знову панічно подався назад. Цей перший бій тривав 45 хвилин.

В бою згинув стрілець Буря з другого роя Чорного, третьої чоти. Його щойно тиждень тому приділено до третьої чоти, раніше він виконував службу при охороні санітарного пункту і в сотні навіть не був. Використавши вороже замішання, наші вояки підповзли до ворожих забрати від них амуніцію і гранати, які нам були потрібні на вагу золота, бо наші вичерпувалися. Ворожі командири формували в яру нову розстрільну, підсилюючи новими силами з резерви. Чути московську мову, напевно польських вояків гнали московські командири. Ми за той час поправили свої становища, закрили колодами, камінням, замаскували гіллям, кулеметники пересунулись кудиінде, краще окопалися. Ворог сформував свої сили і приступив знову до атаки і бравурним наступом під сильним охоронним кулеметним вогнем, з криком "гурра" заатакував наші становища. Але кожний свій крок вперед ворог оплачував великими жертвами. З-позаду ворожої розстрільної було чути команду "вперйод", або "до пшоду". Мабуть завзялися цим разом викінчити нас! Шум стрілів такий сильний, що заглушував накази по лінії. А тут насунулась знову хмара, загриміло і впустився дощ. На кого люди, на того і Бог. А ворог наступає ближче і ближче Місцями ділило нас вже 15-20 метрів, і то виключно знову на відтинку тре-

тьої чоти. З третього роя ройового булавного Гонтаря подали мені, що кулеметник Дуб ранений від ворожої гранати і я післав зв'язкового Зазулю до сотенного Громенка, щоб негайно замінив кулеметника Дуба іншим кулеметником. Прибіг кулеметник Крук з другої чоти Лагідного, бо на відтинку другої чоти ворог не атакував. Крук відразу післав по ворогові довгу серію і ворог заліг. В тому розпачливому місці влому вирятував ситуацію ройовий булавний Гонтар, що вдарив по ворогові з свого автомата і при тому сам був ранений в голову; його відвели до заду. Ройовий Чорний з другого роя таки не витримав ворожого вогню і атаки, залишив своє становище і пробував відступати. Я побачив критичну ситуацію, що ось-ось ворог проб'є наші становища і крикнув до ройового Чорного та показав знак на автомата. Бій йшов на життя або смерть. Ліс клекотав від розриву гранат і симфонії кулеметів, а дощ не вгавав. Ми перемоклі — лежали на становищах. З першого роя булавний Рубач подав, що кулеметник Коваль вбитий, його замінив перший амуніційний Крилатий. Бачу, що ворог старається ліквідувати опірні кулеметні гнізда, бо вже другий кулеметник викінчений. Насував похмурий образ: якщо ворог вломиться в нашу оборону, то наша сотня буде сьогодні викінчена. Подаю сотенному Громенкові, щоб замінив ройового Гонтаря, прибігає ройовий Журба з першої чоти Бартля, яка взагалі не вела бою на тому відтинкові. Важилися хвилини і секунди, чия візьме?

І цим разом ворог не витримав і його другий наступ заломився, склавши на полі бою жертву додатковими вбитими і раненими. Дощ падав дальше, подув холодний вітер, а ми дальше мокрі, часто у воді і болоті лежали на становищах. Ворог знову відступив в долину до яру, до нас доносились крики, прокльони і зойки ранених. Зближалась 20-та година, в лісі темніє, земля парувала, туман стелився у верховіттю дерев. Хвала Тобі Боже, що вечоріє, думав собі, мабуть вже не будуть наступати більше, можливо окружать нас і будуть чекати ранку. Нараз заграли знову ворожі кулемети. По нашій оборонній лінії пішов наказ — уважати, бо ворог лагодиться до нової атаки. Це вже втретє ВП атакує і штурмує наші становища. І цим разом знову ворог наступає на відтинкові третьої чоти. Мабуть, цим разом ВП намірилося своїм третім наступом викінчити сотню, поки в лісі стемніє. Стрілецтво прилягло, чи радше прилипло до болота і кожний мовчки зорив своє передпілля. Шкода стріляти і витрачувати амуніцію, коли ворог ще далеко, лише німим зором очей, один на другого споглядав, ніби з запитом, що буде тепер? Ворог сконцентрував сильний кулеметний вогонь і бив без перерви, галуззя, листя дерев падало, мов град від ворожих куль, луна йшла горами і Бескидськими лісами, не було лише українського населення Лемківщини, щоб чуло цей геройський бій українських повстанців, як вони воюють з окупантом. І знову ворожа розстрільна наближилася до наших оборонних становищ, і знова наказ: "вогонь"! І наша зброя відповіла по ворогові, ми стріляли лише до цілі, на кожний стрибок ворога. Б'є безперервний 10-15 хвилинний концентричний вогонь, — усе наразу затихло. Наказ: — "Крийсь!" Мабуть, не донісся по цілій чоті наказ, як ворожі ручні гранати розірвалися перед нашими становищами. В цей сам мент

ворог рушив на цілий ріст в атаку на наші становища, думаючи бравурною атакою виперти нас. Але ми вдарили по наступаючому ворогові сильним вогнем і закинули їх також своїми гранатами. Дим і курява, зойки і крики, паніка, втеча. А по нашій лінії понеслось могутнє “Слава, бий, поляки утікають!” і сильним своїм вогнем б'ємо по ворогові, використовуючи паніку ворога і замішання в його рядах. Сотенний Громенко бачив відступ ворога і дав наказ чотовому Лагідному розігнути другу чоту та атакувати ворога з лівого крила. Ворожі командири не змогли примусити своїх вояків зайняти становища: “На становіска, на становіска-ка-а-а, нє уцєкаць, нє уцєкаць...”. Ворог таки відступив і цим разом. Вже багато пізніше ми довідалися в Німеччині від членів УПА, що на нашу сотню Громенка наступало 500 членів КБВ (Корпус Безпеченьства Вевнентшнего) і з ворожої сторони впало в тому бою 80 вояків.

Сотенний Громенко наказав похоронити трьох убитих з третьої чоти: булавного Гонтаря — командира роя, вояка УПА від 1944 року, кулеметника Коваля, родом з села Явірник Руський, вояка УПА з 1945 року, найстаршого кулеметника третьої чоти, та стрільця Бурю, який тільки кілька днів тому ввійшов до моєї чоти.

Курінний капелян о. Кадило проказав молитву над свіжою могилою. Сотенний наказав, щоб потихенько і непомітно залишити наші становища, що так гордо нас оборонили, і подав порядок маршу — друга чота маршує першою, третя і перша чота позаду. Подав бойову кличку і збірний пункт. Ранені і почот маршують посередині сотні. Мокрі, голодні, вимучені впродовж двох діб маршем і боями ми рушили в напрямі полудневого сходу, щоб ніччю перейти шосу, залізничний шлях і ріку Ославу біля села Репель і дістатися в ліси на Хрещату в Карпати. Кожний ледве тягнув за собою ноги. На наше щастя дощ швидко перестав. Подув холодний вітер, хмари розійшлись і показались зорі. Лише тіло парувало від мокрої одежі. Чолове забезпечення пішло провірити місце переходу до ріки Ослави. Щойно стежа підсунулася до залізничного шляху, щоб перевірити, чи нема застави або засідки, як залунав голос: “стуй! кто ідзє!” І в цей сам момент виприснуло кілька ракет з ворожої сторони та заграли в нашу сторону їхні кулемети. Під ворожим вогнем наша стежа вернулася до сотні. Це ВП тримало застави вздовж залізничного насипу та бльокувало перехід відділів УПА з низького Бескиду в Карпати. З нашої сторони зроблено і цим разом помилку. Як сотня наблизилась до насипу, треба було розсипати сотню в бойовий лад, а на випадок ворожого вогню, блискавично заатакувати ворожі становища і пробоєм перейти усі природні перешкоди. Не взявши до уваги такого обороту справи, ця помилка коштувала нас більше жертв, труду і додаткового фізичного виснаження.

Настала північ. Так минув нам нещасливий день понеділка. Чи це мало означати, що таким нещасливим буде цілий тиждень?

Вівторок, 10 червня 1947 року по півночі. Як стежа вернулась до відділу, сотенний дав наказ завернути на північний захід, майже в тому напрямі, з якого ми прийшли. Стрілецьким рядом сотня прямувала на край лісу, переходючи глибокі яри, потоки, що годі було часом видряпатися на стрімкий бе-

ріг. Сотня вийшла на узбіччя гори. В долині праворуч нас було поле, а там видніло пусте село Репель. Заалярмований ворог ввесь час освічував поле ракетами і обстрілював навмання ліс. Ми пробували ще раз перейти залізничний шлях попри ліс, але наткнулися на новий сильний ворожий вогонь. Сотенний Громенко, порадившись з курінним Байдою, рішив, що треба вибратися на чисте поле і пробувати пробоєм перехід. Громенко маршував уперед, а ми зберігали 5 метрів віддалі один від другого. Сотня розтягнулася в стрілецькім ряду посередині поля між лісом і нашою перешкодою — шоса, залізничний шлях і ріка, — через яку за всяку ціну сотня мусить перейти, якщо не хоче дати себе зліквідувати. Була ще надія, що коли переб'ємося на другу сторону в Карпати, то, може, зв'яжемося з сотнями УПА, які оперують в тому терені, або подорозі через село Туринське знайдеться дещо з харчів. Під градом ворожих куль і блиск ракет, сотня вийшла на чисте поле, а ворог забарикадувався за насипом, безперервно обстрілюючи поле і край лісу. Аж тут на рейках перед нами появився панцерний поїзд, який помалу сопучи посувався від сторони Команчі до села Репель, освічував рефлекторами поле, на якому ми залягли, і зауваживши нас, почав бити з "максимів" по полі. Тут не було уже жартів. Ворог заалярмований підтягав усі сили, щоб бльокувати наш перехід. Не було іншого виходу, як йти в атаку. І нараз наказ — "праворуч! вогонь! бігом!" І всі кинулися з останків ще сил в атаку. Мов лявіна, під власним вогнем і криком на усі лади — "бий, кидай гранати, давай міни, слава!" Лише відгук ішов луною горами. В броневику рефлектори погасли і броневик став, ворожий вогонь втих, ми в бігу перебігли насип і ще один стрибок, — вскочили в ріку Ославу. Ворог, мабуть, розгубився, він не сподівався такої бравурної атаки. Щойно тоді, коли ми переборювали хвилі ріки Ослави, ворог отямився і з броневика відкрив знову по нас вогонь. Але ми були уже по другій стороні ріки, хоч може не всі, і скоро зникли за кам'яною гіркою. Ми там стали, щоб трохи відпочити. Була година 2-га над раном. В тому прориві ми понесли такі втрати: 5 вбитими: сотенний доктор Сян (німець, по фаху ветеринар), лікар сотні Громенка від осени 1945 року. Доктор Сян згинув ще на полі від броневика. Стрілець Сорока і стрілець Дубенко були вбиті під час пробою, і ще два стрільці. Курінний доктор Шувар був ранений в ногу біля кістки уже за рікою і бойовик Аркас легше ранений. Найгірше було з доктором Шуварем, він не міг іти, а що був великої будови, то нелегко було йому і допомогти.

Трохи відпочивши, сотня рушила дальше, щоби ще до сходу сонця дістатися до другого комплексу лісу т. зв. Хрещата. Вояцтво мокре, бо неодин скупався, переходячи ріку Ославу, ледве волочимо ноги. Так ми дійшли до села Туринське, з якого виселено господарів лише тому, що вони називали себе українцями. Стрілецтво кинулося по хатах шукати за поживою, як голодні вовки. Що попало під очі — горох, біб, картопля, квашена капуста, бадилля бакуну, все це запопадливо визбирували і ховали в торби, не знаючи, що чекає нас завтра, їсти, їсти. А, що було думати про ранених, які терпіли ще біль, але не оставали — Каштан, Назар, Гудим, що не могли рухати рукою, бо кість була перебита. Сьогодні збільшилося ще трьох. Докторові Шувареві підшукали дрючок-підпору, на якому він підпирався, а чотові санітарі Зірка і Орлен-

ко помагали, взявли попід боки, і так шульгаючи тягнувся з відділом. Перейшли село Туринське, а з села потоком, що тягнувся до лісу Хрещата, підійшли на край лісу. Сотенний задержав сотню і наказав по роях розпалити вогні і зварити їсти. Стрілецтво кинулося за дровами, другі білили картоплю, інші тримали стійки, забезпечення. За кілька хвилин горіли уже вогні, а в бляшанках, з якими кухарі не розставалися ніколи, варилася картопляна юшка. Соли дехто з кухарів ще трохи мав. Санітарі перев'язували ранених. Сонце уже зійшло і освітило Карпатські гори, але німі й безлюдні українські села ще дальше спали і з їхніх димарів не було видно диму.

Поснідавши на зміну, раз печеної, раз вареної картоплі, у вояцтва вступив новий дух. Сотенний дав наказ приготуватись до відмаршу, стягнути стійки і замаскувати вогні. Сотня рушила стрілецьким рядком. Була година 6-та. Помалу порушуючись посувалася в глибину лісу Хрещатої. За дві години маршу з трудом сотня вийшла на верх одної гори. Ліс був густий, а по ньому багато витоптаних перехресних стежок, це давало до зрозуміння, що і тут ворог не дармує, а робить щоденні облави і шукає за українськими повстанцями. Картина була невесела, терен нам чужий. Не було можливости зв'язатися з іншими сотнями, які оперували в тому терені — сотні Хріна, Біра, Бродича і Стаха. На верху тієї гори сотня стала, щоб відпочати, а головно, щоб ранені відідхнули. По пів-годиннім відпочинку сотня рушила дальше верхом гори. Чолове забезпечення зголосило, задержуючи сотню, що видно дуже свіжі сліди. Обережно провіривши дальше ліс, вони натрапили на залиті водою вогнища, з котрих ще куриться дим. Це напевно були наші. Мабуть котрась з місцевих сотень, бо ВП того не робило б. Напевно їхня стежа зауважила нас, взяли нас за вороже військо і відступили, бо не могли сподіватися, щоби котрась зі сотень "Холодноярівців" з Перемищини могла сюди забрести. Курінний командир Байда і сотенний Громенко зраділи, думали, що за цими слідами віднайдемо і зв'яжемось з котроюсь місцевою сотнею. Це облегшило би нам ситуацію в тому терені і розв'язало проблему ранених. Але по якомусь часі маршу слід нам згубився. Шукай тепер вітра в полю. Було уже коло години 11-ої.

Сотня уже два дні не спала, через дві ночі і два дні увесь час в марші і боях, очі самі замикалися: йдеш і спиш, поки не спотикнешся. Кожний перевтомлений до краю, а тут ще треба по скалистих горах. Командири рішили задержати сотню і дати відпочинок. Вибравши до таборування і оборони догіднійший терен одної меншої гори, сотня зайняла кругову оборону. З тої сторони звідки сотня прийшла, сотенний Громенко казав поставити заставу з кулеметом, бо можливо, що ворог буде шукати за нами і піде по наших слідах. З інших сторін виставлено стійки, підслухи. Змінювати забезпечення що одну годину, а службовий підстаршина контролювати усі стійки, щоб часом хтось на стійках з перевтоми не заспав. На становищах усі повалились до спання, щоби хоч трохи переснути, бо не знати, що принесе ще сьогоднішний день. Але ворог не відпочивав, він гонився за сотнею, як гончий пес, він бісився, що сотня могла прорватися через бльокаду на залізниці коло села Репель минулої ночі і вийти з окруження. Ми догадувалися, що ворог уже знає, хто командує сотнею, склад командирів сотні, її бойовий стан і фізичне виснаження. Він певне

дізнався про все це від раненого інтенданта Гупала. Наше спання нагло перервали кулеметні серії нашої застави, що відчинила вогонь по ворогові, який справді йшов за нашими слідами. Кожний зірвався і заліг на свойому становищі, чекаючи дальших наказів. Була година 14-та.. Курінний Байда і сотенний Громенко рішили, щоб не приймати бою, а відв'язатися від ворога. Хто знає, якими силами ВП сьогодні наступає, щойно 2-га год. по обіді, в нас уже вичерпалася амуніція і сотня не зможе довго тримати оборонного бою. Як наша застава відкрила вогонь по ворожім чоловім забезпеченні, чотовий Бартель першої чоти вислав на допомогу своїй заставі один рій. Ворог заліг і почався обосторонній вогонь. Сотенний Громенко дав наказ чотовому Бартлеві стягнути заставу і своєю чотою тримати заднє забезпечення, бо сотня залишає становища і відходить. Наша застава мала одного вбитого, амуніційний стрілець Шум зі села Поруби, Березівського повіту. Ворог мав кількох убитих.

Відв'язавшись від ворога, сотня вийшла на скалисту гору і її хребтом при чоловім і заднім забезпеченню посувалася у напрямі сіл Душатин—Миків. Найгірше переживав курінний доктор Шувар, який не міг йти, нога опухла, що не міг порушати нею, але з усіх сил і при допомозі декотрих фізично сильніших вояків таки дотримував кроку, шкандибаючи по скелях. Другим важко раненим був стрілець Каштан, ранений у праву руку 2-го червня. Інші ранені бодай могли самі йти. Проблема ранених щодень ставала гіршою. Надії, що наша сотня стрінеться з місцевими сотнями і ранених можна буде віддати до санпункту-криївки, не справдились. Такого зв'язку не можна було знайти, бо в цілому терені віч на віч лише був ворожий польський вояк, а українського населення вже давно тут не стало, і місцеві сотні мали таку саму проблему, як і наша. Переборюючи всі труднощі сотня перед вечером зупинилася в одному гущавнику трохи відпочати. Була година 18-га. Командири Байда і Громенко рішили відійти дальше під село Миків. Курінний Байда орієнтувався тут в терені, бувши раніше тут заступником командира Тактичного Відтинку — Рена, а в березні 1946 році перебрав команду над куренем в Перемищині, по вбитім полковику Конику в місті Бірчі на Свят Вечір 6 січня 1946 року. Отож курінний Байда йшов на чолі сотні. Нараз почувся крісовий стріл з тієї сторони, з якої ми щойно відійшли і голос тривоги. Хтось з наших згубився. Наказ — перевірити по роях, кого нема. Виявилось, що нема стрільця Мороза, зв'язкового курінного Байди. Як сотня стала на відпочинок, він (Мороз) ляг під корч і заспав, як і всі інші, сотня відійшла, а його не зауважили і не розбудили, йому приснились ворожі польські вояки і він в тому прокинувся, а тут він сам, не знаючи, що сталось з сотнею, і як довго він спав; налякався, що вже не долучить більше до сотні і заарлярмував стрілом, щоб дати знати, де він знаходиться. Бо раз відірвався від сотні, так пиши пропало у тих умовинах, більше вже її не знайде. Сотенний вислав двох вояків в це місце, де сотня була на відпочинку і стр. Мороза припровадили до сотні.

Під вечір сотня зайшла в один глибокий яр недалеко села Миків і командири Байда і Громенко рішили заночувати тут. Роями зайняли кругову оборону. Виставлено підслухи. Вечером стало холодно, як звичайно буває в горах. Сотенний наказав по роях палити вогнища, але без ламання сухого га-

луззя, бо не знати, що діється довкола нас. Стрільці мали по торбах ще деякий запас картоплі, яку назбирали у селі Туринськім, кухарі почали варити сяку-таку вечерю. Всі інші приводили себе до порядку, голились, мились. Інші переглядали зброю і амуніцію. Посередині при одному вогнищі розмістився сотенний почот. Чотові прийшли дістати дальші накази. Усі радили, як нам діяти дальше. Рішено, що о год. 6-й рано сотня відійде з цього місця постою. Санітарі перев'язували і чистили раненим рани. Стрільці кожного роя назбирували сухого гілля, щоб можна було докладати до вогню через ніч і кругом вогню клалися спати. Так скінчився вівторок 10 червня 1947 року.

Середа, 11 червня 1947 року. Година 5:30, алярмові кожної чоти будили всіх зі сну і приготовлялись до відмаршу. Сотенний Громенко подав порядок маршу — друга, третя і перша чота маршувати. Вогнища заляли водою. Сотня ще не рушила з місця, як стійка прибігла і зголосила, що з правої сторони від нас з укоса маршує ВП прямо на наші становища. Щоби ВП не перетяло нам дороги маршу і відв'язатися від бою, сотня в поспіху залишила місце постою. Командир Байда вів чоло сотні і стрілецьким рядом відступили. Але поляки зауважили нас і погналися вслід за сотнею у віддалі якого пів кілометра. Ми не знали чому ВП не старається нас здоганяти ані окружувати, не стріляє за нами, лише тримає рівномірну віддаль і посувається за нами. Приспішувати маршу ми не могли з огляду на ранених. Виснажений до краю ранений стрілець Півень родом з Явірника Руського, повіт Перемишль, з перевтоми не міг іти і помалу відставав позаду першої чоти чотового Бартля. По хвилині було чути стріл, чи він сам застрілився, чи ВП здігнало його і застрілило, не відомо. На горі нагло друга чота чотового Лагідного відкрила по ворогові вогонь, який наближався до нас з боку. Ворог також відкрив з своєї сторони по сотні вогонь. В перестрілці сотня не зупинювалась, лякаючись, що ворог робить для нас пастку, підганяючи нас в бажаному напрямку на засідку.

Сонце припікало і хоч ми були в тіні лісу, але кожному ллявся струмочками піт. Чоло сотні наблизилося до одної лісової поляни, а курінний Байда йшов напереді сотні та вів її краєм поляни, як нагло з чола ворог відкрив по нас кулеметний вогонь. Наш стрілецький ряд відразу заліг, але в цей сам момент ворог відкрив сильний вогонь по нас з-позаду і з боків. Нас окружили. Думка працювала: чим скоріше треба вирватися з окруження. Від командира іде наказ — розстрільна в ліво і право. Вогонь! Бігом вперед! Зі стрілецького ряду сотня розгорнулася в розстрільну і рушила в пробій. Від ворожого вогню впали вбитими ройовий Тор з Руського Села і кулеметник Грім зі села Брижава повіт Перемишль з другої чоти Лагідного, та один старший уже віком районовий політвиховник четвертого району Перемищини зі східних областей України. Але перед нами при дорозі, яка вела Бистре — Рябе, ворог заліг на краю дороги в потоці, через яку сотня повинна би перебитись, і заблькував нам дорогу та бив з кулеметів. Під сильним концентричним ворожим вогнем сотня була змушена на мить залягти. В цю хвилину курінний доктор Шувар (Евген Лужицький) відібрав собі життя. Витяг пістолю, приклав до чола, крикнувши — "прощавайте друзі!" пустив собі кулю. Так по-геройськи загинув курінний лікар УПА, щоб не попасти живим ворогові на знущання. Не міг

відступати сам на своїх силах з перебитою кісткою в нозі. Як сотня залягла під чоловим ворожим вогнем, пішов наказ командирів — "готовитись до пробою, приготовити гранати". На ворожий вогонь, сотня відповіла своїм вогнем. І нараз умовлений свисток сотенного — кидати гранати. На умовлений знак наша розстрільна закинула ворожу лінію гранатами, і ми, мов на команду, зірвалися з криком — "слава! вперед! за Україну!" Гналася наша розстрільна в атаку, викінчуючи вогнем автоматів і кулеметів тих, котрі заціліли від розриву гранат. Перебігаємо уже дорогу, за якою була розміщена ворожа лінія. В бігу місцями зав'язувався рукопашний бій, били прикладами, стріляли пістолями. Друга чота чотового Лагідного, яка була висунена найближче до дороги, уже перескочила дорогу і в глибокий потік. Кожний командир роя, чоти і кожний стрілець знав, що йому робити, чимскорше перебитись через вороже окруження і відв'язатися від ворога. Людина в такий момент стає тигром, забуває про все найдорожче. В кількох хвилинах ворожий перстінь був перебитий і ворожа розстрільна була прорвана. За дорогою, вскочивши в потік, ми останками фізичних сил бігом дерлися узбіччям високої гори, бо праворуч від нас гналися на поміч своїй перебитій лінії ті, які щойно обстрілювали нас з боків. Піт, спрага, уста засохли, але напруживши останні сили, ми видряпалися на верх гори. Дальше ворог погоні не робив.

На верху гори сотенний задержав сотню, щоб набрати духу. Після своєї поразки, ВП наново формувалося на дорозі, там, де перебито його лінію і звідки доносилися його крики. Польське військо готовило нам в тому окруженню цвинтар, але самі вони понесли більші втрати, ніж втрати сотні. У тому нашому прориві з окруження згинуло 8-ох наших вояків разом з курінним доктором Шуварем, що сам покінчив своє життя. Ворожі втрати нам не відомі, але їх було напевне вдвоє більше, як наших. Здобуто один кулемет Дехтярова, один ППШ, кільки крісів, амуніцію і наплечник з консервами і хлібом. Була щойно 11-та година. Усі були виснажені тим боєм до краю. Відпочивши з 15 хвилин, курінний командир Байда наглив сотенного Громенка відійти дальше від місця бою, бо ворог сформується і напевне почне погоню, треба добре маскувати за собою сліди. Комендант Петя з двома бойовиками йшли, як чолове обезпечення. Курінний Байда провадив чоло сотні. Сотня посувалася помалу і обережно розсипною, щоб не робити одної витоптаної стежки. Один рій тримав заднє забезпечення. Верхом скалистої гори, стараючись не робити за собою слідів, сотня прямувала на південь. По годині такого маршу, сотенний Громенко наказав по чотах перейти в стрілецький ряд і маршувати стрілецьким рядком. Коло години 15-ої комендант Петя, який йшов на чоловому обезпеченні, зауважив свіжий слід, знаком затримав сотню і зголосив курінному Байді помічене. Сотня залягла до оборони на становища. Сотенний Громенко з чоловим обезпеченням пішли провірити слід стежки. Слід був ще таки свіжий і можна було зорієнтуватися, що туди переходила ворожа частина ВП, яка йшла від сходу на захід. Але ми рішили, що коли поляки були вже тут, то сьогодні мабуть більше сюди не вернуться. Сотня у бойовому поготівлю пролежала на становищах до год. 17-ої. Мязи тіла відпочивали по струдженому бою і марші гористими скалами. Треба було подивляти мужність і витри-

валість ранених, які під час прориву не відставали в бою, лише доктор Шувар нервово не витримав і щоб не утруднювати проприву — покінчив з собою. Командири радили, що нам робити далі? Голод таки докучав. Курінний Байда знає тут в поблизу одну криївку, можливо, що когось застане вній на зв'язку. Рішили перейти на другу сторону яру в напрямі села Маняви і там зайняли кругову оборону. Насунулись хмари і почав падати дрібний дощ. Курінний Байда взяв з собою сотенного політвиховника Зоряна і кількох стрільців і пішов до знаної йому криївки. Сотенний Громенко дозволив палити по роях вогні, бо в лісі вже темніло. Санітари робити раненим перев'язки. По годині часу курінний Байда повернулися зі Зоряном з криївки, принесли кілька стрічок амуніції і пару кілограмів соли. Наказ готовитись до відмаршу. Сотня рушила з місця постою. Курінний Байда дальше провадить чоло сотні. По якій годині маршу сотня підійшла горами недалеко села Манява. В одному глибокому яру сотня розтаборилась, виставлено забезпечення. Сотенний Громенко покликає до себе ройового Чумака з другої чоти, щоб він взяв свій рій, обережно підсунувся до села Маняви і, перевірив, чи нема там ворожого війська, а якщо нема, то може вдасться в селі знайти дещо з поживи — картоплю. Бо голод робив своє.

Ройовий Чумак відійшов зі своїм роєм виконати завдання. За короткий час двоє стрільців повернулися до сотні і зголосили, що в селі Маняві квартирує ВП. Пропала надія, будемо дальше голодні. Але голод великий пан. Завзятий ройовий Чумак не здав позиції, він з 8-ма стрільцями потихенько підсунувся до одної хати, де на подвірі стояли військові вози, коні, а по подвірі ходив вартовий. Позаду хати була землянка-пивниця, яку віднайшов стрілець Бук, а в землянці — картопля. Він дав знати про це ройовому Чумакові, поставили нашого стійкового, щоб стежив за ворожим стійковим й іншими рухами, а решта пішли до землянки. Набирали картоплю в палатки від дощу і по черзі виходили. Як уже усі набрали картоплі і подалися в сторону лісу до сотні, відважному стрільцеві Букові й Арпадові захотілося ще перевірити вози, чи нема на них хліба або консерв. Але ворожий стійковий зачув щось чи зауважив, пішов до хати і розбудив інших вояків, які спали, вийшло ще двох. Ми тихцем, оповідав стр. Бук, хотіли відбігти, як нас почули і з криком "стуй!" почали за нами стріляти і освічувати ракетами. Принесену картоплю розділено на сотню, запалили в яру вогні, пекли і варили, щоб трохи заспокоїти голод.

Четвер, 12 червня 1947 року. О годині 1-ій заповіджено відмарш сотні, бо завтра напевно піде облава за нами. Вкоротці впустився зливний дощ, в лісі стало темно, посуватися дальше горами було неможливо. Сотня зайшла в якийсь яр і задержалася. Дощ то падав, то переставав. Стало холодно. Командир Громенко наказав палити вогні. Вояцтво обмокло, дрімаючи коло вогню, декому снився страшний сон з щойно пережитого і через сон викрикував. Як розвиднілось, сотня рушила дальше. Вийшовши знову на верх гори, зайняли добре місце до оборони і стали на постій. Кожний з нас думав: чим усе це скінчиться?!

ДЕКЛЯРАЦІЯ

Українського Національного Комітету*

З волі українського громадянства, що перебуває на території Німеччини та в союзних з нею країнах, повстав Український Національний Комітет.

Покликання до життя Українського Національного Комітету — це нова сторінка в суспільно-політичному житті українського громадянства, що глибоко пройняте любов'ю до рідної землі, хоче бачити свою батьківщину звільненою від наїзника.

Український Національний Комітет є виразником цих утаєних прагнень громадянства і твердою ходою йтиме по шляху, що веде до створення Національної Суверенної Держави.

Тому Український Національний Комітет приступає до організації Української Національної Армії, що має відновити збройну боротьбу за Українську Державність.

Українська Національна Армія, в українській уніформі, під освяченими попередньо боротьбою бойовими національними прапорами, з власним українським командуванням буде стояти під ідеологічним-політичним проводом Українського Національного Комітету. В склад її увійдуть передусім українці, які перебувають у німецькому війську та в інших військових поліційних формаціях.

До майбутнього державного будівництва повинна стати сильна духом і тілом, глибоко національно освідомлена, усуспільнена українська людина. Тому Український Національний Комітет подбає про правний захист усіх українських громадян у Німеччині, зрівняння робітників у правах з усіми громадянами державних націй, а передусім про розгорнення над ними якнайкращої релігійної, моральної, культурної та матеріяльної опіки. Український Національний Комітет подбає також про звільнення всіх політичних вязнів.

Чужі довголітні кордони, що лежали поміж поодинокими українськими землями, витворили різниці в думках і діянні. Це мусить зникнути у спільному марші до спільної цілі.

Український Національний Комітет хоче прискорити цей процес обєднання українських душ не тільки в широко закроєній виховній акції, але також українським соборницьким підходом до кожної справи.

У своїй роботі Український Національний Комітет буде співпрацювати з національними Комітетами інших поневолених московським большевизмом народів, які боряться так само, як і український народ, за свою самостійність і вільне життя.

* Друкуючи ці історичні документи з архівних матеріялів до історії І УД УНА — зберігаємо мову і правопис оригіналів. — **Редакція.**

Українськнй Національннй Комітет незломно прагне внконатн якнайкраще обов'язкн, покладені на нього українськнм громадянством. І він внконає їх з певністю, якщо свідома українська одинннця віддасть усі свої снлн у спільне змагання за спільну перемогу.

Постій, дня 17 березня 1945 року
Генерального Штабу Генерал-хорунжнй
ПАВЛО ШАНДРУК
Голова Українського Національного Комітету
— Проф. д-р Володнмнр Мнхайловнч Кубійовнч —
Заступннк головн Українського Нац. Комітету
— Адвокат Олександер Платоновнч Семененко —
Заступннк головн Українського Нац. Комітету
— Інж. Петро Павловнч Терещенко —
в. о. генерального секретаря
Українського Національного Комітету

ПОСТАНОВА ч. 2
ПРЕЗИДІЇ
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Презндія Українського Національного Комітету, у повному складі, рішенням з дня 17. березня 1945 року прнзначнла Генерал-хорунжого Генерального Штабу Павла Шандрука Командуючнм Української Національної Армії.
Постій, дня 18. березня 1945 року.

За Презндію Українського Національного Комітету
Проф. Др. Володнмнр Мнхайловнч Кубійовнч
Олександер Платоновнч Семененко
Інж. Петро Павловнч Терещенко

С. Музичка

ЯКЩО ЗАВТРА ВІЙНА...

Я вроджений песиміст. Гляну бувало на сонце і бачу лише хмари. Хтось заспіває, а я чую гіркий плач... Мабуть не для радости я вродився. Така моя доля. Я навіть песиміст, коли думаю про війну!.. А це справді дуже дивно. Комусь на саму лише згадку про війну серце живо заб'ється. Хтось легко зідхне і гукне бойово... А я? Тремчу, боюся і душу тривожу.

Так, це справді дуже дивно. Чейже ми чекаємо на війну. Чекаємо вперто і завзято, як велить стихія. Це наша стратегія! Стратегія наших власних сил!.. Потуги світу зударяться, земля задрижить, а тоді черга на нас. Вскочимо і за нашу справу!.. Стратегія проста і тактика неабияка. Треба лише чекати безупину, а війна таки прийде. І ми чекаємо. Чекаючи діємо і діючи чекаємо.

Я теж чекаю. Не був би я патріотом!.. Прийде вечір, дивлюся крізь вікно і слухаю і виглядаю. Чи небо не палає, чи земля не дрижить... А думки страшні, думки тривожні душу облягають. Якщо завтра війна, хто у бій нас поведе? Котре середовище, котрий відлам? Хто накаже, хто нас збудить?.. А може заспимо? Сон мене не береться. Боюся очі примкнути. Щоб окрадених нас не збудили...

А серед діячів настрій чудовий! На академіях війну виповідають і ворогові, здається, вже нікуди. Глянете довкруги — атмосфера оптимізму. У нас сила!.. Хоч світ весь здобувай... У нас теж бази мілітарні. Так, кожна організація і клітина комбатантів це наші бази. А комбатантів, ветеранів число незлічиме. З різних формацій, різних війн і фронтів. Бракує лише княжих дружинників і козаків запорожців! Однак дух козацький і слава у кожного з нас.

Усі готові і усі чекають. Тільки в руках комбатантів наше бути. Час накаже, а стихія поведе! У бої страшні, бої жахливі аж до перемоги. А в міжчасі? Строге поготівля. Від Маланки до Маланки!.. Кожний у чинній службі і кожний авансує!.. Щоб боєздатність не відстала і щоб дух до бою був живий! Усі стоять на стійці і кожний, так як я, крізь вікно виглядає, чи небо не палає. А щоб скучно не було, міркують, мріють і програні бої цим разом виграють...

Значить нашій справі зірка світить! А якщо завтра війна? Як воно буде? Я не перестаю думати. В уяві чорній все собі малюю. Здригнеться земля... Війна!.. Світ затремтить, а нам камінь з серця. Нарешті!.. Ну і довго чекали. Цим разом доля нам усміхнеться, а може й реготатись буде... Середовища і відлами стануть аванґардом. Одне одному не поступить!.. Тоді розв'язка одна. Усі в похідні групи! А там якось воно буде... Коби лише програм не забути, а стихія зробить решту. Хто скорше, хто швидше і дальше...

А генерали? Цих нікому не здурити. Зрівноважені, спокійні у радості горітимуть. Мундир з вішака і до стратегічних карт! Це їм не першина. Таке вже їхнє призначення. Від війни до війни... Не на одну війну вони вже

чекали!.. І хвала Богу дочекалися. Розгорнуть карти і нишком у спомини свої заглянуть. Щоб тактику відсвіжити! Згодом зв'яжуться з полковниками... А ці не в тім'я биті, на вороних і шаблями блиснуть! За ними сотники, майори і кожний кахи... кахи... встане штовхнений стихією. А там поручники, хорунжі!.. Хоч кожному армію, дивізію давай. Бойовістю їхні серця накипіли.

Від генерала до хорунжого усе буде змобілізоване. Прийде тоді черга на військо. Тут ми вдаримо в стіну головою... Зголосяться деякі маґістри, директори і редактори... Вони, мабуть, не вспіли до похідних груп. А що вони? Ні до кріса, ні до шаблі!.. У писарів і звітодавців їх! Ось що. А дириґенти хорів? З цими буде легше. Кожному сурму в руки і грай чоловіче і у бій скликай! І заграють сурми, заплачуть і заридають. Та надаремно. У бій таки не підемо. Де військо наше? Де стрільці? Волатиме кожний від генерала до хорунжого. А щоб бодай один чура!.. Усі, бачите, авансували... Довго чекали і задалеко заавансували. Хтось в розпуці запропонує обнизити ранґи... Але ж даруйте. Годі зробити з маршала хорунжого, а з хорунжого чуру! Це був би парадокс. У мирний час авансували, прийшла війна і обрізують штерна!.. Ні!

Хто піде на ворога? Це справді кілок в голову генералам. Глянуть у спомини і... Ні, такого вони не пам'ятають. Чогось подібного історія не записала. Чи вскочимо, як думалося літами? Ні. Тоді хоч іди полковникам і штурмуй ворожі позиції. Вони пішли б. Немає сумніву. Але зважте... У кожного на плечах не торністер, а важкі літа!.. Підсунуться під ворожі окопи і кахи... кахи..., а ворог, знасте, не спить! А ще не дай Боже замотається сердега у дротах, чи на міну стане... Хорунжим теж ніяк іти. Давайте їм полки, дивізії, а вони вже покажуть. Що тоді? Хоч з сурмами на ворога, а решту хай грядучі покоління на академіях дорубають...

Який кінець? Я тремчу, боюся... Буде нам Маланка!.. І по панахиді... Істориків майбутнього зіб'ємо з пантелику. Так... Здивуються. У двох перших війнах ми програли, у третій навіть стріляти не довелося! Не то встоятись, а стануть до бою не було сили... А бойовість була і завзяття не бракувало. Одинокі діячі в запіллі у похідних групах дадуть про себе чути. Зведуть бій... Між собою. За це хто від народу, а хто з Божої ласки!.. Усі питатимуть... Хто винен? Низи!.. Так, низи. Всі одноголосно підтвердять. Вони не дописали, їх нам завжди було брак. А вони сердеги теж авансували і політично і за військовим звичаєм...

Ось що тривожить мою душу і сон мені відбирає. Якщо завтра війна...

АНДРІЙ ГРЕЧКО — НОВИЙ МІНІСТЕР ОБОРОНИ СССР

Після смертн маршала Родіоиа Малиновського, Президія Верховного Совєта назначила 12 квітня 1967 р. маршала Андрія Гречка Міністром оборони СССР. Його призначеиня не було якоюсь несподіванкою, бо до того часу він був першим заступником Міністра оборони, а шлях його кар'єри вказував на найвищий пост у совєтській воєнній ієрархії.

Андрій Гречко народився 1903 році в Ростові-на-Дону. В 1936 р. вступив до Червоної Армії і закінчив Академію ім. Фрунзе. В 1938-9 рр. командував полком, а відтак був начальником штабу кавалерійської дивізії. У 1941 р. закінчив Академію Генерального штабу.

На початку війни маршал Жуков призначив його на командира кавалерійської дивізії. Незабаром його підвищено до ступня генерал-майора й вже в 1942 р. він обняв команду над 47-ю армією. Наступного року він вже як генерал-лейтенант командує 56-ю армією.

На початку 1944 р. він командиром І-ї гвардійської армії І-го Українського фронту. Там він зустрів політичних комісарів, які вирогідно допомогли Гречкові в його військовій кар'єрі. Політруком цілого фронту був Нікіта Хрущов, а політкомом 18-ї армії того самого фронту був Леонід Брежнєв.

З І-ою ґвардійською армією Гречко здобув від німців Київ, перейшов Карпати й дійшов до Праги.

Після війни Гречко був комендантом Київської військової округи. В тому самому часі першим секретарем Комуністичної партії України був знову Хрущов. Коли Хрущов прийшов до влади, він призначив в 1957 р. маршала Гречка, який перед тим був головнокомандуючим збройних сил СССР у Німеччині, головнокомандуючим суходільних військ СССР. В 1960 р. Гречко вже І-й заступник Міністра оборони. і головнокомандуючий збройних сил Варшавського пакту.

Маршал Гречко член Ком. партії від 1952 р. до 1961 р. кандидат в члени ЦК Комуністичної партії СССР. а від 1961 повний член ЦК. Був шість разів депутатом до Верховної Ради СССР. Він "герой СССР" і нагороджений кількакратно "Прапором Леніна".

Маршал Гречко вважає, що в новій війні вирішальним буде несподіваний удар атомовими бомбами по ворогові й тому особливу увагу треба звертати на чуйність і готовість до першого удару, який дасть велику перевагу нападаючому. Тому оцінка політичного становища дуже важлива, бо від неї буде залежати вибір найвідповіднішого моменту до удару.

НАТО ТА ЕВРОПА

Andre Beaufre: DIE NATO UND EUROPA. Seewald Verlag, Stuttgart 1967, Стор. 189.

Криза НАТО, яка вже триває від кількох років, та витворені внутрі того Союзу різні розбіжности, які вплинули на відкликання французького контиґенту збройних сил із тієї організації, є дальше коментована на сторінках світової преси. Серед нових книжок особливу увагу заслуговує студія Андре Бофр "НАТО та Европа".

Чотиро-зірковий французький генерал Андре Бофр відомий, як один із визначних військових публіцистів. Він своїми статтями й студіями дуже багато причинився до сформулювання і сконкретизування становища французької політики до проблеми ядерної зброї, яку фактично винайшли і її узасаднили американські військові публіцисти. Погляди ген. Бофра щодо ядерної стратегії особливо цікаві.

Ген. Бофр закінчив славну академію St-Cyr і "Ecole Superiere de Guerre". Другу світову війну ген. Бофр закінчив, як керівник оперативного відділу в штабі 1-ої французької армії. Після 12-тирічної боротьби у французьких колоніях Індокитаю, він брав участь як командир експедиційного французького корпусу під час Суезької кризи 1956 р. Опісля він брав участь у війні в Альжирі. В 1958 р. ген. Бофр перебрав пост заступника начальника штабу при Головній Квартирі НАТО в Европі (SHAPE), два роки пізніше він став представником своєї країни при постійній групі НАТО у Вашінґтоні. Бофр нагороджений багатьма орденами різних країн. На власне бажання він залишив пост у НАТО, щоб оснувати "Institut Francais d'Etudes Strategiques" в Парижі, якого він є директором.

Для ген. Бофра стратегія є чимсь більшим, як тільки мистецтвом війни. В його розумінні стратегія, це передусім постійно поновлювана та до змінних обставин достосовувана метода думання, це життєва наука, щось більше як незрушна доґма. Як така, в добі атомової війни вона мусить бути тотальна, бо крім чисто військового сектору, вона також охоплює дипломатію, політику, господарство і психологію. У зв'язку з цим ген. Бофр розподіляє стратегію на два роди: 1. безпосередня стратегія, яка переводить пряму військово-політичну конфронтацію; 2. посередня стратегія, яка є "мистецтвом діяння на вузький простір", зумовленим наслідками відстрашування атомовою зброєю, без уваги на загрозу участи у діях великих військових сил, націлених на вирішальні успіхи. Якраз таку стратегію із успіхом застосовує комунізм господарським прониканням, інфільтрацією і політичною субверсією. Під час стосування того роду стратегії, яка на гадку ген. Бофра є динамічна, безпосередня стратегія відстрашування виконує неґативну функцію. Вона відстрашує від війни, перестає діяти, як тільки вибухає атомова бомба. Ці два роди сучасної стратегії структури та концепцій НАТО є головною причиною кризи.

У зв'язку з цим, на думку ген. Бофра, конечна координація західніх стратегій, що можна здійснити тільки спільними зусиллями і плянуванням західніх союзників. Ген. Бофр вимагає, щоб ЗДА зрезиґнували із свого стратегічного керівного монополю. Хоч ген. Бофр не є деґоллістом, однак в його поглядах, особливо відносно оборони, зауважується багато елементів військової політики през. де Ґолля; він виправдує стратегічну доктрину побудовану на "force de frappe".

У своїй книжці ген. Бофр також звертає увагу на конкретні причини кризи НАТО. Він цілком правильно узалежнює оборону Зах. Европи від її військово-політичного об'єднання та координаційної системи з ЗДА. Також без господарської інтеґрації країн Зах. Европи неможлива оборона. Ген. Бофр обстоює ідею реалізації Західньо-европейського союзу, який послужив за основу для заснування НАТО. Однак між політичними концепціями організації країн Зах. Европи та системами її оборони ЗДА і Франції є основні розбіжності, які є одною із головних причин кризи НАТО. Пригляньмося дещо ближче цим концепціям. Американська політика щодо Зах. Европи керується наступними трьома напрямими:

1. Приналежність до атлянтійської спільноти на засаді рівноправного партнерства.

2. Допомога об'єднаній на федеративних основах Европі.

3. Інтеґрована оборона.

Рівноправність партнерства у "великому пляні" ЗДА атлянтійської спільноти, це не тільки зобов'язання боронити на випадок аґресії суверенність західньо-европейських країн; ці країни мали б також бути співвідповідальними у системі світової політики ЗДА. Передумовою для створення атлянтійської спільноти є европейське об'єднання. Отже, американські політики головну увагу зосереджують на політичну і господарську інтеґрацію Европи, бо тільки інтеґрована Европа може бути рівноправним партнером ЗДА та разом відповідати та нести тягарі у світово-політичній керівній ролі. Рівночасно з політичною і господарською інтеґрацією, тобто дво-ступневою концепцією, ЗДА вимагають інтеґрованої оборони. Ця вимога основана модерним озброєнням, яке вимагає неподільної оборони. Треба мати на увазі, що в ядерному озброєнні НАТО 95% припадає ЗДА. Також ЗДА хотять центрального командування, центральної контролі.

Які ж вимоги ставить французька концепція? През. де Ґолль із недовір'ям ставиться до будь-якої інтеґрації, в тому зокрема до військової. Він того переконання, що країни, які самостійно не спроможні на довгий час нести тягарі для власної оборони, попадуть у залежність від ЗДА. Коли йдеться про концепцію об'єднання Европи на федеративній базі, де Ґолль думає, що таке об'єднання слід здійснювати на основі договорів між урядами. ЗДА обстоюють об'єднання на засаді формальних, юридичних зобов'язань; де Ґолль головний наголос ставить на інтереси й рівновагу. Він обстоює автономію в атомних питаннях. За зразок автономної, але конфедеративної співпраці, може послужити німецько-французька співпраця, яка від самих початків заключення договору, 22 січня 1963 р. по сьогоднішній день не дала бажаних партнерам успіхів. Цим договором де Ґолль хотів узалежнити Зах. Европу від Франції і Німеччини та покласти кінець політичній і військовій ролі ЗДА на континенті Европи. Де Ґоллеві йдеться про те, щоб американські військові з'єднання залишили Европу, мовляв, тоді можна буде перевести поділ Европи на два протилежні бльоки. Коли ж французько-німецька політика під натиском де Ґолля не здійснилася, тоді він рішився на самостійну політику супроти СССР, пропаґуючи "Европу по Урал". Головним чином де Ґоллеві йдеться про інтереси Франції, а не про об'єднання Европи.

Ген. Бофр є рішучим прихильником Зах.-европейської унії, яка розбудувала б свій оборонний потенціял, незалежний від американського. Европейці мусять мати на увазі передусім власні справи, а не бути групою партнерів без власної підметности. Далі ген. Бофр думає, що з об'єднанням Европи рівночасно треба думати про реформу НАТО, де европейці були б трактовані як окрема спільнота, а не як европейські країни підпоряд-

ковані американському наказодавству. Намагання об'єднати політично і військово Европу буде безуспішне до часу, поки вона не відділиться від ЗДА, щоб стати самостійною частиною НАТО. Ідея европейського союзу постала в 1945 р., опісля цю ідею доповнено концепцією атлантійської спільноти. Для ген. Бофра ідея европейської унії і її щораз більшого скріплювання є передумовою пов'язаности з ЗДА. Під час реалізації унійної ідеї обов'язково треба перевести реформи в НАТО та покласти фундамент під військово - політичну співпрацю країн Зах. Европи при рівночасному дальшому зберіганні союзу з ЗДА, бо без їхньої атомної зброї не можна думати про оборону вільних країн Европи.

Ген. Бофр докладно аналізує складний та багаточисельний організаційний апарат НАТО, в якому переважають американці, та їхній рішальний голос у всіх справах. Головна квартира SHAPE не здібна всім керувати. Сотки старшин займаються у своїх фахових ділянках паперовою війною. Коли йдеться про стратегію НАТО, вона змінювалася, залежно від політичного міжнародного клімату та розвитку ядерної зброї. В перших роках була актуальною т. зв. безпосередня оборона — в дальших роках впроваджено посередню оборону застрашуванням атомовим ударом. Далі прийшла стратегія Кеннеді "абсолютного відстрашування". Четверта зміна стратегії — це сучасна дефенсивна, для сприяння коекзистенції, при рівночасному зберіганню "рівноваги страху" на відтинку ядерного зброєння.

Друга частина студії ген. Бофра п. н. "Майбутність" присвячена багатьом проблемам та проґнозам у майбутності. Ген. Бофр передусім глибоко узасаднює потребу дальшого вдержування НАТО, яке багато спричинилося до усунення холодної війни, яка виникла зараз в 4 тижні після закінчення 2-ої світової війни. Автор аналізує стратегію СССР, ілюструючи прикладами з минулого. Нема певности, чи СССР після покращання свого внутрішнього і зовнішньо - політичного положення не рішиться знову на безпосередню стратегію проти Зах. Европи. До цього Европа завжди мусить бути приготована. Далі ген. Бофр звертає увагу, що в атлантійському союзі, який є зв'язком між рівноправними і незалежними націями, суттєві проблеми мусять бути вирішувані спільно; дотепер в НАТО цього не було. І дає він приклад, покликуючись на закон МкМагона, яким признається домінуюче становище американців у всіх питаннях атомової зброї. Ген. Бофр звертає увагу на конечність координації праці стратегів із правом рішального голосу національних стратегів під час миру, щоб спільно займати становище до проблем оборони у випадках криз, атомових погроз і т. п. Далі мусить бути докладно під кожним оглядом устійнена й запевнена допомога ЗДА на випадок аґресії.

В загальному студія ген. Бофра — це дуже вартісна аналіза минулого, сучасного та проґнози на майбутнє у справах, які мають відношення до оборони.

Ф. Кордуба

ЧЕХОСЛОВАЦЬКИЙ ЛЕТУНСЬКИЙ ПРОМИСЕЛ

В чехословацькім летунськім промислі працює тепер 29,000 робітників. По ЗДА Чехословаччина займає нині друге місце в експорті легких літаків.

З АНГЛІЇ ДО ЗДА

В Англії завважується — грізний для британського летунського промислу — відплив фахівців до Америки. В році 1965 еміґрувало до ЗДА 182 спеців англійського летунського промислу, тобто 80% більше, як у році 1964.

СОВЄТСЬКІ ЗБРОЙНІ СИЛИ У СХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ

Совєтські збройні сили, що розкинені по цілій Східній Німеччині, нараховують приблизно 350 тисяч мужви, що творять 10 панцерних і 10 змоторизовано-піхотних дивізій, летунську армію, постачальні та допоміжні військові з'єднання. Совєтські панцерні з'єднання устатковані модерними танками Т 54 і Т62, кількістю понад 6.000 машин. Змоторизовані піхотні з'єднання перестатковуються тепер новими транспортними машинами амфібійного характеру. Летунські з'єднання посідають понад 1.000 літаків різного типу.

НІЧНА КОЛЬОРОВА РОЗВІДУВАЛЬНА ЗНИМКА

В ЗДА працюють тепер над удосконаленням фотоапарату для нічної кольорової аерознимки при допомозі освітлення місцевости сильними електронними лямпами, що спалахують. Кольорова розвідувальна аерознимка виявляється ефективнішою, ніж звичайна, чорно-біла. Експериментальне фотографування було довершене з військового літака з висоти 300 метрів. На виготовлених з неґативів знимках можна було бачити виразно різні кольори автомашин на стоянках, оранжеві та білі цистерни з водою, навіть сліди дощу на пляжі. На скупченні невеликих суден можна було розрізнити кольор кожного з них.

ШТУЧНА РУКА НЕМОВ ЖИВА

Медично-біохемічий дослідній лябораторії Американської Армії вдалося створити штучну руку, що виконує порухи майже з прецизією живої руки. Ця штучна рука побудована на засаді людського рефлексу, коли знак транспортується до мозку, а звідтіль до руки. В штучній руці є вмонтований "мозок", що складається з відповідної матерії і 12-вольтового електричного мотору.

КОШТИ АМУНІЦІЇ

Американці платять місячно 210 мільйонів долярів за амуніцію, зужиту ними у В'єтнамі, з того 100 мільйонів долярів припадає на суходільні збройні сили, а 110 мільйонів долярів на повітряні і морські сили та морську піхоту. Бомби, скинені у 200 налетах літаками Б-52, коштують 500 мільйонів долярів.

ГЕНЕРАЛИ У СХІДНІЙ НІМЕЧЧИНІ

Східня Німеччина має 65 старшин у рангзі генералів: 42 служить в армії, 14 в поліції, 9 у службі безпеки. Пересічний вік членів старшинського корпусу — 29 літ, пересічний вік генералів — 50 літ.

НОВІ АМЕРИКАНСЬКІ РЕФЛЕКТОРИ

Американські збройні сили у В'єтнамі випробовують тепер новий спосіб освітлювання терен боїв. Якщо ці спроби покажуться успішними, новий спосіб освітлювання буде застосований на широку скалю в бойових діях військ. Для освітлення використовується спеціяльні рефлектори, що мають силу світла 6-ти мільйонів свічок. Ці рефлектори вмонтовані рухомо на літаках. Літак, що летить на висоті 600-800 метрів може освітлити терен 5-ти квадртних кілометрів. Ясність освітленого терену з цієї висоти 60-тикратно, а 3,500 метрів чотирократно ясніше від повні місяця.

ЛЕТУНСТВО В ЗДА

В ЗДА є зареєстрованих тепер 92,000 приватних літаків. Їх число росте річно пересічно на 3%. Передбачають, що в 1975 в ЗДА буде коло 140,000 приватних літаків, переважно наймодернішої конструкції. Понад 20,000 літаків вживають в ЗДА концерни і великі фірми. У випадку війни вся та приватна повітряна потуга буде віддана на послуги країни.

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

ЗАСІДАННЯ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОбВУА

2 грудня 1967 відбулось у Філядельфії, в домівці ЗУАДК-ту засідання Головної Управи ОбВУА, на якому були присявні:

д-р В. Ґалан, д-р І. Козак, І. Поритко, В. Лучишин, Й. Вишневецький, Марія Величко, С. Кондрат, І. Остапяк, І. Данківський, О. Тритяк, М. Алексевич, П. Постолюк і І. Кедрин-Рудницький.

В. Лучишин, секретар Головної Управи, відчитав протокол засідання Г. У. з 21 вересня 1967, що його прийнято з невеличкими поправками та з висловленням признання за докладність.

Д-р В. Ґалан інформував про нараду з членами Головної Управи Братства І УД УНА в Рочестері з 14 вересня 1967, стверднвши гармонійний і приязний її характер. Далі інформував про з'їзд комбатантів із 15 листопада 1967, на який явилося 158 колишніх військовиків, хоч зголосилося було тільки 12 і внаслідку того не можна було подбати ані про відповідну залю, ані як слід той з'їзд приготовити. Громадська незорганізованість деяких членів того з'їзду спричинила те, що кол. військовики не виступили на СКВУ одностайно. Консолідації на комбатантському фронті всі хочуть, але персональні амбіції і нездисциплінованість є головною причиною, чому ця справа практично не пішла вперед. Промовець виступив на СКВУ від комбатантів, але це був єдиний прояв існування комбатанського світу.

І. Поритко признає, що підготова до світового з'їзду комбатантів, який сам себе назвав Світовим з'їздом українських ветеранів, була погана. Єдиними позитивами того з'їзду було прийняття одноголосно резолюції та, зокрема, прийняття постанови, що Головна Управа ОбВУА має зорганізувати Центральну Координаційну Раду впродовж одного року. Та Рада вибере Екзекутиву, з-посеред українських комбатантів, членів Ради, з ЗДА й Канади. Треба вже тепер розпочати листування в цій справі з усіма комбатантськими осередками у світі.

Д-р І. Козак, доповнюючи звіти В. Ґалана й І. Поритка, стверджує, що на з'їзді комбатантів були припадкові люди, які комбатантським життям і його справами ніколи не цікавились. — І. Кедрин доповнює звіт про нараду в Рочестері і звітує про консолідаційну нараду з представниками Крайової Управи Братства І УД УНА з 28 жовтня 1967 у Філядельфії. З уваги на недалекий ювілей 50-ліття УГА пропонує, щоб для святкування того ювілею створився такий окремий Комітет, за діяльність якого не буде відповідати Головна Управа ОбВУА. — І. Поритко вважає, що треба вже тепер звернутися до Головної Управи Братства І УД УНА в справі ювілеїв 50-тиліття УГА і 25-ліття І-ої Дивізії, з тим, щоб створити загальний Громадський Комітет, а святкування на місцях доручити відділам чи пак станицям. — М. Алексевич пропонує змінити статут ОбВУА. — Д-р Ґалан радить обмежитись до зорганізування Центральної Координаційної Ради та відмовитись від думки творити якісь інші консолідаційні центри, які практично невикональні або недоцільні. — І. Поритко іформує, що ОбВУА нараховує тепер 649 членів плюс члени Братства УСС, яких в ЗДА є 93. Взагалі в усьому світі є ще тільки 231 УСС. — Й. Вишневецький звітує про фінанси ОбВУА. Видатковано від останнього Делеґатського З'їзду 774.55 дол., а прибуло до каси централі 214.25. — Рішено

видати обіжиик до всіх Відділів з пригадкою, щоб обов'язково висилаио до каси централі 50% всіх своїх прибутків і ие призначувано субвенцій иа різні цілі, забувши про власну оргаиізацію і її цілі. — Обмірковувано теж справу чартеру для ОбВУА та проблеми 1-Листопадової збірки. Рішено, що найкращим практичннм способом для ведення такої збірки є тісна співпраця з ЗУАДК, як харитативною неприбутковою організацією з чартером иа цілу Америку. Обговореио врешті справу пам'яткової відзнаки з приводу 50-тиліття збройиих сил, яку технічно треба направити, иа що дана фірма погодилась.

НЬЮ-ЙОРК

ЗАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

За час від останніх Загальних Зборів, що відбулися 13-го травня 1967 р., діяльність иьюйоркського Відділу ОбВУА позначнлася наступними чинностями: 14 травия 1967 члени Управи та Відділу під проводом голови з прапором взяли участь у Святочному Концерті иа пошану Івана Франка. 21 травня 1967 голова Відділу репрезентував Відділ на "свяченому" Пласту і СУМА. 27 травня 1967 Управа і члени Відділу з прапором під проводом голови взяли участь в Академії, прнсвяченій 41-й річниці трагічної смерти сл. п. Головиого Отамана Симона Петлюри. 28 травня в Панахиді за спокій душ Головного Отамаиа.

30 травня 1967 в день державного свята "Меморіял Дей" представникн Відділу з прапором під проводом голови були приявні на Панахиді, що була відслужена старанням Католицькнх Ветеранів Армії ЗДА прн церкві св. Юрія за спокій душ вояків ЗДА української національности, які полягли в обидвох світових війнах, як також в Кореї і В'єтнамі.

3 і 4 червня 1967 обрані делеґати та інші члени Відділу разом з головою, з прапором взяли участь в IX Делеґатському З'їзді ОбВУА у Філядельфії Па., а заразом у святкуваннях і З'їздові Комбатантів, що відбулися там же з ініціятиви Головної Управи ОбВУА для відзначеиня 50-річчя Відновлеиня Державиих Збройних Сил України і 25-річчя УПА. Під час Апелю голова Відділу сот. д-р Іван Козак командував окремим почотом. 10 червня 1967 відбулися сходнни членів Відділу, на яких переведено декоруваиня деяких з иих Пропам'ятною Відзиакою ОбВУА, виданою Головиою Управою ОбВУА з приводу Золотого Ювілею Державних Збройних Сил. 17 червня 1967 голова та деякі члени Відділу були приявні на конфереиції для відзначення 50-річчя відродження державних Збройиих Сил України, що її влаштувала дирекція Українського Військово-Історичиого Інституту при НТШ в Нью-Йорку, з доповіддю проф. Якова Зозулі иа тему "Українські Військові З'їзди". 18 червня 1967 деякі члени Відділу з прапором під проводом ген. Аркадія Валійського та голови Відділу взяли участь у традиційних Зеленосвяточних Помннках иа пошану Поляглих за Україну, що відбулися на оселі Украіиського Робітничого Союзу "Верховина" в Ґлен Спей, Н. Й. 9 вересня, після літньої перерви, відбулися сходини членів з доповіддю полк. Івана Цапка иа тему "Роля Вільного Козацтва" у визвольній боротьбі Українн.

12 вересня 1967 чисденні члени Відділу з прапором під проводом голови взяли участь у Панахиді по св. п. полк. Іванові Цапкові, який помер нагло декілька годин після своєї доповіді дня 9 вересня 1967 р. Прощальну промову від Відділу сказав голова д-р І. Козак. 14 жовтня 1967 члени Відділу були приявві з прапором на імпрезі під иазвою "Свято-Покровський Вечір", що її влаштував окремий Комітет, створений зі споиуки Управи Відділу ОбВУА з представників комбатантських, молодечих і деякнх жіночих організацій, для відзначення 50-річчя відновлення Державиих Збройиих Сил Украінн і 25-річчя Української Повстанської Армії. Апель на пошаиу По-

лягли за волю України перевів голова Відділу. 28 жовтня 1967 деякі члени Відділу з прапором під проводом ген. А. Валінського і голови д-ра І. Козака взяли участь у Панахиді за спокій душі сл. п. Президента УНР в екзилі, д-ра Степана Витвицького біля його могили на цвинтарі св. Андрея у Савт Баунд Бруку, Н. Дж.

5 листопада 1967 члени Відділу при співучасті членів Об'єднання кол. Вояків УПА, Братства "Броди-Лев" та Самостійного Золотого Хреста та деяких членів Братства УСС і Братства кол. Вояків І УД УНА перевели традиційну публічну збірку пожертв на Дар Українському Воєнному Інвалідові, біля 9 українських церков Великого Нью-Йорку. Збірку підготовив та керував нею голова Відділу. 11 листопада 1967 відбулися сходини членів Відділу з інформаційною доповіддю голови Відділу д-ра І. Козака про Світовий Конґрес Вільних Українців. 15 листопада 1967 Управа і члени Відділу взяли участь у Світовому З'їзді Українських Ветеранів, що відбувся з ініціятиви і під проводом Головної Управи ОбВУА в рамках СКВУ, при участі 158 кол. вояків. В днях від 16 до 19 листопада 1967 делеґати та численні члени Відділу під проводом голови взяли участь у першому Світовому Конґресі Вільних Українців. Прапороносець Відділу був приявний з прапором при святковому відкритті Конґресу. Деякі члени Відділу з прапором прийняли участь в урочистому Апелю Полеглим, що відбувся 18 листопада в рамках Маніфестації за Волю України в просторій залі Медісон Сквер Ґарден (про що мова на іншому місці).

1 грудня 1967 відбулася в залі Українського Інституту Америки публічна доповідь ред. Івана Кедрина-Рудницького та ред. Ярослава Гайваса про СКВУ. Цю доповідь спонзорував нью-йоркський Відділ ОбВУА. 16 грудня 1967 відбулися місячні сходини членів з доповіддю культурно-освітнього референта ред. І. Кедрина на тему "Політичне положення в широкому світі і в Америці".

21 січня 1968 члени Відділу під проводом голови з прапором були приявні на Академії в Нью-Йорку для відзначення 50-х роковин 4-го Універсалу. 28 січня 1968 делеґація Відділу під проводом ген. А. Валінського та голови д-ра І. Козака взяла участь у Панахиді по сл. п. президентові УНР в екзилі Андрієві Лівицькому. **І. К.**

НОВІ КЕРІВНІ ОРГАНИ КООРДИНАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ

Загальні Збори Координаційного Комітету Українських і Українсько-Американських Комбатантських Організацій міста Нью-Йорку, що відбулися 5 грудня 1967 р., обрали нові керівні органи у такому складі:

а) УПРАВА: голова Осип Стеткевич (Братство УСС), заступник Андрій Боднарчик (Братство кол. Вояків І УД УНА), секретар Мирон Заліпський (Братство "Броди-Лев"), скарбник Григорій Яремчук (Братство "Броди-Лев"), імпрезовий референт Петро Михалевич (Укр.-Амер. Ветерани), пресовий референт д-р Іван Козак (ОбВУА):

б) КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ: полк. Петро Содоль-Зілинський (Т-во Запорожців ім. полк. П. Болбочана), Іван Хома (Об'єднання кол. Вояків УПА) і Іван Ділай (Т-во б. Вояків УПА ім. ген.-хор. Тараса Чупринки).

Зборами проводила Президія в складі: полк. Петро Содоль-Зілинський — голова та інж. Юрій Юрків (Укр.-Амер. Ветерани) — секретар. Після зборів господарі домівки, Католицькі Ветерани при церкві св. Юрія, угостили учасників зборів перекускою. **І. К.**

ВАШИНҐТОН, Д. К.

Вашинґтонський відділ ОбВУА взяв участь у святочиому банкеті, присвяченому 50-тиліттю Української Революції, перевденому місцевнм відділом УККА, в частині програми, присвяченій ювілеєві Збройних Сил Україин та 25-літтю УПА.

Банкет відбувся 28 жовтня 1967 року в готелі Шеретон-Карльтон Вашинґтон Д. К.

Учасники Визвольних Змагань були представлені присутнім, а заля щиро їх привітала гучними оплесками. Пошану від зібраних прийняли: ген. штабу ген. Петро Самутин, от. мітрат Юрій Гулей, от. радник Степан Кіржецький, пані Валерія Будка, полк. Олександер Запара, підполк. Іван Миколаєнко, майор Віктор Яновський, сот. Петро Петрик, сот. Валентин Сімяиців, поручник Микола Пачовський, пор Остап Котик, хор. Володимир Михалюс, хор. Бахно (УПА) та підстаршини Володимир Білинський і Володимир Кульчицький.

Головними промовцями на святі були: сенатор Павло Юзик та проф. Микола Степаненко, віце-президент УНР в екзилі.

Після промов ген. П. Самутін удекорував ветеранів Українських Армій Пропам'ятним Хрестом.

Треба згадати велику поміч від управи місцевого УККА та його голови д-ра Р. Барановського і подякувати за безкоштовну участь в банкеті ветеранів пенсіонерів. В. С.

ЧІКАҐО, ІЛЛ.

НОВА УПРАВА ВІДДІЛУ

Дня 10 грудня 1967 р. відбулися звичайні річні Загальні Збори Відділу ОбВУА в Чікаґо. До нової Управи вибрано побратимів:

Голова: Дахівський Мирон, заступник голови: Крайник Карпо, Галушка Володимир, секретар: Струк Лев, скарбник: Касіян Степан. Суспільна Опіка: Чайковський Лев. Члени Управи: Білинський Олег, Кузин Любомир, Кутко Ігнат, Сивульський Петро, Климкович Любомир. Контрольна Комісія: Бабяк Павло, Лозинський Іван, Сорочак Володимир. Суд Чести: Тимцюрак Володимир, Заплітний Богдан, д-р Матковський Осип.

До цього сухого звіту можна б було додати гарні рами про діяльність Відділу ОбВУА — сходини, доповіді, збірки і т. п. — кілька патріотичних речень та рутиновані вже фрази про збереження вояцьких традицій і вийшов би образ допису, який подибуємо у кожній газеті. Ми бажаємо підкреслити щось інше. Чікаґівський Відділ є доказом, що ОбВУА не є організацією лише старших комбатантів, навпаки, об'єднує колишніх вояків різного віку, що є запорукою росту і тяглости. До нової Управи увійшов поважний відсоток молодших людей, а головство перебрав порбатим Дахівський Мирон. Він, здається, одинокий голова комбатантської організації, який не "символічно", але дійсно не скинув уніформи. Побратим Дахнівський є капітаном американської резерви, постійно бере участь у військових вправах та ходить на курси штабових старшин і має всі дані правдивого підвищення у старшинській ранзі.

При другій організаційній праці Відділу, він має на меті притягнути комбатантів американської Армії українського походження і вже до цього енергійно забрався.

Новій Управі Відділу бажаємо найкращого успіху в праці.

Галушка Володимир

"ДАР УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ"

В 3-му числі Вістей Комбатанта за рік 1967 на стор. 62 у частині: Дар Українському Воєнному Інвалідові надруковано: "В десяту річницю смерти Мирона Марковича Турша 20 дол." — і не написано — хто. Доповняємо: склали Катерина Денисенко і Тетяна Прус.

Президія Ордену Залізного Хреста повідомляє всіх коп. Вояків та все Українське Громадянство, що перевидана нею ж книжка генштабу генерал-поручника В. Сальського п. н. "**Українсько-московська війна в 1920 році**", видання Українського Наукового Інститугу у Варшаві 1933 р., вже здана до друку та вийде в лютому 1968 р. До книжки додано Статут Ордену Залізного Хреста Армії УНР, як також кольорові знімки обидвох форм названого Ордену, великої і малої разом із стрічками. Книжка появиться у твердій обкладинці.

Хто бажає придбати цей історичний твір та пришле тепер на нищеподану адресу 7 долярів, одержить її зараз після виходу з друку.

Mr. Iwan Wynnyk,
5282 Post Road,
New York, N. Y. 10471

УКРАЇНСЬКИЙ ВОЄННО-ІСТОРИЧНИЙ ІНСТИТУТ

Подається до відома Українському Громадянству, що по смерті Директора У. В. І. Інституту генерал-поручника Армії УНР Михайло Садовського новим Директором Інституту став підполковник Армії УНР Микола Битинський, один із основоположників Інституту, згідно з "Заповітом Основоположників" і "Статутом Інституту". (п. п. 7,8).

Майно У. В. І. Інституту з Військовим Музеєм при ньому переведено з приватнього помешкання ген. М. Садовського до найнятого приміщення в будинку Української Православної Громади при Катедрі св. Володимира в Торонті.

До цього долучається нова адреса У. В. І. І. і проситься всю приналежну кореспонденцію Інститутові надсилати виключно на подану адресу.

Ukrainian War Historical Institute
404 Bathurst St.,
Toronto 2B, Ontario, Canada.

Микола Битинський, пполк. (в р.)
Степан Бігун, ппоруч. (в. р.)

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

СОБАКИ В БОРОТЬБІ З ПАРТИЗАНАМИ

У війні в джунглі собаки віддають американцям великі послуги. Витресованого собаку з надавчим радіоапаратом на ньому впускають до джунглі. Підчас руху пса радіоапарат висилає до свого "опікуна" систематичні сиґнали. Коли ж собака вичує когось у близькій віддалі і спиниться, тоді сиґнали втихають. Це знак, що у поблизу — партизани.

ЗАПАСИ ЛЕТУНСЬКИХ БОМБ ВИЧЕРПАНІ

Американські повітряні сили вичерпали запаси летунських бомб, що залишались були досі з часу другої світової війни. Ці запаси були вживані в Корейській війні і тепер у війні в В'єтнамі.

МУРИНИ В АРМІЇ ЗДА

В суходільній американській армії служить понад 145,000 мурииів, у тому числі 4,091 старшина. В році 1963 було в американській армії 3,600 муринських старшин і 108,000 стрільців з підстаршинами.

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА І ШАХТАРІ

Роботу в підземних шахтах вважають в Болгарії за військову служьбу. Згідно з постановами закону з року 1963 — безперервна трирічна праця в підземній шахті є рівнозначна з реґулярною військовою службою, що теж триває три роки.

ПОТРІБНО БІЛЬШЕ ЗНАВЦІВ ЧУЖИХ МОВ

Американський Мовний Іиститут Департаменту Оборони зажадав, щоб у році 1968 навчалось понад 10,000 студентів, отже 1,900 більше, ніж в 1967 році. Під сучасну пору найбільше запотребується знавців в'єтнамської мови і Мовний Інститут має взяти це до уваги. В згаданому Інституті вивчають студенти 63 мови і діялекти.

Братство кол. вояків 1-ої УД УНА

КОМУНІКАТ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

"За свій Рідний Край — за Стрілецький Звичай"

На 1968 рік припадає 25-річчя творення 1-ої Української Дивізії. Ось минає чверть століття від часу, коли українська молодь, овіяна ідеалізмом та задивлена в легенду боротьби їхніх батьків за виборення волі своїй державі в попередніх визвольних змаганнях, ставала гордо на шлях збройного чину.

Під час другої світової війни, коли боротьба великих двох противників велась таки на наших рідних землях, родились задуми та ідеї в молодих умах, які слід було реалізувати. У воєнній заверюсі, питання визволення України ставало актуальною дійсністю, утворились умовини, надії, які вимагали рішучих потягнень. Українська нація в цей час не розпоряджала ніякими збройними силами, їх прийшлося творити нам самим. І так почала творитись Українська Повстанська Армія, відтак 1-ша Українська Дивізія — одиниця, в якій зібрався найкращий елемент української молоді до науки воєнного ремесла і до боротьби з відвічним ворогом України — Москвою.

Зав'язок українських збройних сил став історичним фактом.

В боях за здійснення ідеалу вільної держави, в боротьбі з окупантом полягло чимало української молоді. Вони ж доказали світові живучість нації та її невгнуті аспірації до вільного життя в своїй незалежній державі.

Заміри їхні залишились нездійсненими, однак їхня боротьба стала новим звеном в ланцюгу визвольної боротьби українського народу.

Сьогодні, коли з перспективи років поглянемо на цей період часу, то приходиться ствердити, що творення 1-ої Української Дивізії репрезентує на той час новітнє відродження українських збройних сил, новий етап нашої боротьби за незалежність, нову подію історичного значення, — тяглість тієї боротьби. Врешті запевнення, що ті які прийдуть після нас, продовжатимуть боротьбу з гідністю українського воїна до остаточного її завершення у вільну українську державу.

ГОЛОВНА УПРАВА БРАТСТВА ПРОГОЛОШУЄ 1968 ТА 1969 РОКИ — ЮВІЛЕЙНИМИ РОКАМИ ДИВІЗІЙНИХ РІЧНИЦЬ — 25-РІЧЧЯ ТВОРЕННЯ 1-ОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ ТА БИТВИ ПІД БРОДАМИ

Ювілейний період почнеться в квітні 1968 року, в день проголошення творення 1-ої Української Дивізії, а закінчиться в серпні 1969 року в річницю закінчення битви під Бродами.

Гасло "За свій Рідний Край — за Стрілецький Звичай" треба використовувати у відзнаках, летючках, листівках, брошурах, запрошеннях, на молодечих таборах і т. п.

У програму відзначення 25-річчя І-ої УД УНА Головної Управи буде входити:

1. Звернення до українського громадянства.
2. Видання книжок, листівок, святочних карток тощо.
3. Маніфестаційний з'їзд відзначення битви під Бродами і закінчення святкувань.
4. Відзначення річниць в пресі та "Вістях Комбатанта".
5. Видавничий Фонд.

ЮВІЛЕЙНИЙ ВИДАВНИЧИЙ ФОНД

У зв'язку із ювілейними святкуваннями Головна Управа проголошує збірку на Ювілейний Видавничий Фонд, призначений на видання історії І-ої Української Дивізії та матеріялів причинних до неї. За ціль Ювілейного Видавничого Фонду ставиться сума 20,000 дол.

До акції в справі Ювілейного Видавничого Фонду Головна Управа закликає Крайові Управи та Станиці Братства, комбатантські організації, українські установи та організації, кол. членів Дивізії та все українське громадянство.

ДО КРАЙОВИХ УПРАВ І СТАНИЦЬ БРАТСТВА

У святкуванні ювілеїв слід взяти до уваги наступне:

1. Відправлення, в квітні 1968 р., Богослужб, по змозі архиєрейських та з участю дивізійних капелянів.

2. Репрезентаційні імпрези (концерти, академії, театральні вистави).

3. Зустрічі під гаслом "За свій Рідний Край — за Стрілецький Звичай".

4. Підготову і участь членства Братства, комбатантських організацій та громадянства в маніфестаційному з'їзді в 1969 р.

5. Організування поїздок на молодечі табори, переведення спортових змагань та інших імпрез для молоді.

6. Переведення збіркової акції на Ювілейний Видавничий Фонд.

7. Розпродаж видань Братства.

8. Радіопередачі.

9. Поміщення статтей, спогадів, і матеріялів, які відносяться до І-ої УД УНА в українській пресі.

ВИДАВНИЧІ СПРАВИ

Історія І-ої УД УНА

Після розглянення різних проєктів, порад і пропозицій Головна Управа поробила заходи для написання історії І-ої УД УНА. Обговорено проєкт професора американського університету О. Федишина, який при співпраці інших науковців опрацює історію Дивізії на тлі подій другої світової війни в англійській мові. Праця над історією триватиме два роки і для її появи потрібно великого грошового вкладу.

Крім цього, спеціяльна комісія, очолена ред. В. Веригою, збирає матеріяли для опрацювання докладної історії-монографії Дивізії в українській мові. Схема цієї історії була поміщена у "Вістях Комбатанта".

Інші книжки

В приготуванні до друку тепер є такі книжки: "Вони хотіли волі" — спогади начальника Штабу Дивізії майора Гайке. Ця книжка, яка дає повний образ організації Дивізії, її бойових дій та інших проблем, дуже позитивно оцінює осяги Дивізії в порівнянні до подібних німецьких бойових частин та несприятливих умовин. Книжка ця буде друкована в Німеччині в німецькій мові. На українську мову її переложив Р. Колісник і вона матиме без сумніву велику популярність серед українського читача, який в цілості побачить складні й важкі умовини українського вояка, який все ж таки зумів виконати на нього наложені обов'язки. Книжка ілюстрована й доповнена картами з усіх важливіших дій Дивізії.

В приготуванні до видання є ще велика праця багатьох авторів про таборове життя українських вояків в Ріміні за редакцією Б. Будного, багато ілюстрована.

Видання усіх цих книжок можна перевести тільки при допомозі всіх членів нашого Братства та кол. членів Дивізії. Тому від пожертв на Ювілейний Видавничий Фонд залежатиме наш успіх у видавничій діяльності.

"Вісті Комбатанта"

Журнал "Вісті Комбатанта", спільно видаваний з ОбВУА й іншими комбатантськими організаціями, змагає до того, щоб стати речником усіх комбатантських організацій. Його редагує редакційна колеґія очолена ред. І. Кедрином-Рудницьким від ОбВУА та ред. В. Веригою від Братства кол. Вояків І-ї УД УНА. У зв'язку з ювілейними святкуваннями Головна Управа звертається до Крайових Управ і Станиць з проханням і вимогою допомогти поширити наш журнал серед нашого членства і громадянства.

ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД

З'їзд, що відбувся 2-го вересня 1967 року на оселі Робітничого Союзу "Верховина" в Ґлен Спей, ЗДА, обрав слідуючий склад керівних органів Братства:

ГОЛОВНА УПРАВА:

Д-р М. Малецький, голова — Канада, Інж. В. Заброцький, 1-ий заступник голови — ЗДА, Ред. О. Лисяк, 2-ий заступник голови — ЗДА, В. Гузар, секретар — Канада, М. Бігус, фінансовий референт — Канада, Р. Колісник, референт видань — Канада, І. Чмола, організаційний референт — ЗДА, інж. Ю. Тис-Крохмалюк, референт преси — ЗДА, Ю. Чорній, референт архіву-музею — ЗДА, Б. Кашуба, член — ЗДА, В. Гриньох, член — ЗДА.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Р. Чолкан — Канада, Б. Артимишин — ЗДА, інж. М. Ліщинський — ЗДА.

ТОВАРИСЬКИЙ СУД:

Інж. І. Скіра — ЗДА, д-р Р. Дражньовський — ЗДА, Б. Тарнавський — ЗДА.

Делегатський З'їзд пройшов в дружній вояцькій атмосфері. На ньому були порушені в основному такі важливі справи як видавництво Братства і потреба пожвавлення видавничої діяльности в формі нових книжок як історія Дивізії, спомини мйр. Гайке, Ріміні В. Будного і т. п. Справи журналу "Вісті Комбатанта" і зведення адміністрації журналу в одну місцевість для покращання праці. Порішено справи 25-річчя проголошення Дивізії. Підчеркнено особливо важливість співпраці Крайових Управ і Станиць Братства із молодечими організаціями.

ФІНАНСОВІ СПРАВИ

Президія Головної Управи Братства пригадує Крайовим Управам, що слід вглянути у справу фінансових зобов'язань супроти Головної Управи.

На увазі маємо річну вкладку до Головної Управи, Генеральний фонд, дотації на журнал "Вісті Комбатанта".

Тому, що цілість і успіх праці Головної Управи полягає на матеріяльній базі, яку творять Крайові Управи, Президія Головної Управи ставить вимогу точних і своєчасних фінансових розчислень. До того звертаємо увагу Крайових Управ, що ювілейні роки принесуть нові фінансові зобов'язання на виконання завдань, для яких Братство було створено.

Д-р М. Малецький — голова В. Гузар — секретар

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ «ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА»!

Наш журнал, який є органом Об'єднання б. Вояків Українців в Америці та Братства кол. Вояків 1-ої Дивізії УНА а також Братства Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. Вояків УПА, Братства Броди «Лев» і Української Стрілецької Громади.

З самого цього списка видно, що наш журнал заступає майже всіх зорганізованих колишніх вояків і тому він заслуговує на Вашу всесторонню піддержку.

Щоб він таким був, ми просимо Вашої допомоги. Вишліть передплату і залеглість та приєднайте бодай одного-двох нових передплатників.

Адміністрація

ОБІЖНИК КРАЙОВОЇ УПРАВИ БРАТСТВА КАНАДИ

КРАЙОВИЙ ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД БРАТСТВА КАНАДИ

Крайовий Делеґатський З'їзд Братства відбудеться 18, 19, 20 травня 1968 року в Торонті у готелі "Роял Йорк". За правильником Братства участь в Крайовому З'їзді з рішальним голосом беруть вибрані Загальними Зборами Станиць делеґати, члени Президії Крайової Управи та Контрольної Комісії. Всі інші члени мають право дорадчого голосу. Вибір делеґатів на Крайовий З'їзд відбувається на Загальних Зборах Станиць, за засадою: 30 фізичних членів вибирають одного делеґата, лишки понад 10 членів також одного делеґата, Станиця якої членство не досягає 10-ти рівнож одного члена-делеґата.

Делеґат має право передати свій мандат іншому фізичному членові Братства, про що повідомляє Управу Станиці.

Один фізичний член може мати на Крайовому З'їзді не більше 3-ох мандатів.

Програма З'їзду

18-го травня: год. 12.00 — реєстрація делеґатів.
год. 1.00 до 6ої наради (вибір Президії, Комісій З'їзду, привіти, звіти і дискусія).

Ювілейний бенкет

год. 6.00 — 7.00 Коктейл
год. 7.00 — 9.00 Бенкет
год. 9.00 — 1.00 Баль "Червоної калини"

19-го травня: год. 10.00 — Богослуження.
год. 12.00 до 2-ої — Спільний делеґатський обід.
год. 2.30 — Продовження нарад і реферати.

20-го травня: Товариська зустріч і прощання з делеґатами.

Пропонуємо Станицям перевести річні Загальні Збори не пізніше кінця місяця березня, до цього ж часу переслати звіти Станиць і зголосити делеґатів на З'їзд. Делеґати, що потребують забезпечення нічлігом, просимо повідомити наперед КУ. Сподіваємось, що всі Станиці цим разом будуть заступлені — тож до щасливого побачення на З'їзді.

ФІНАНСОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Це вже в останнє перед Крайовим З'їздом пригадуємо про сплачення бюджетових зобов'язань Станиць, що в загальному обмежує діяння Крайової Управи і цілого Братства. Обов'язково звертатись до членів за сплатою вкладок листовно, кожного року видавати нові членські виказки при вплаті вкладки. По можності вирівняти свої зобов'язання до часу виготовлення звітів і відбуття річних Загальних Зборів.

З вояцьким привітом!

В. Гузар — голова **Б. Дусанівський** — секретар

МИХАЙЛО САДОВСЬКИЙ

Генерал-поручник Армії УРН

29 грудня 1967 р. у Військовому шпиталі в Торонті — Канада по тяжкій недузі помер ген.-пор. Михайло Садовський похований 2-го січня 1968 р.

Ген. Садовський народився 1886 р. в Києві. По скінченні середньої реальної школи вступив до російської Чугуївської військової школи, яку закінчив у 1912 р. в ранзі підпоручника і був приділений до 167 Острожського піхотнього полку в Черкасах, в складі якого вступив у I-шу світову війну в 1914. На війні ввесь час перебував на фронтах, де був тяжко ранений й отруєний ґазами; був тричі підвищений в ранзі аж до капітана й нагороджений шістьма нагородами, в тому високими — Анненською зброєю (шабля з написом "За хоробрість") і орденом св. Володимира з мечами й бантом IV ст. В російській армії за час війни аж до революції 1967 р. займав різні старшинські командні посади від командира роти (сотні) до заступника капітана полку.

З вибухом загальної російської революції й спонтанного українського національного визвольного руху М. Садовський з самого ж початку приєднався до груп українських свідомих патріотів, що стреміли до удержавлення України й створення власного національного війська. З того часу М. Садовський брав активну безперервну участь у визвольній боротьбі батьківщини супроти ворогів її, особливо ж супроти червоної й білої армій Московщини.

В останньому періоді тієї боротьби М. Садовський, уже в ранзі полковника Армії УНР, займав переважно штабові становища. Він був приділений до Культ. Освітн. Управи Управління Генерального штабу й нарешті, до Головного штабу, а звідтіля до Похідної Канцелярії Військового Міністерства при ставці Головного Отамана Симона Петлюри. На цьому ж важливому й відповідальному становищі Начальника Військової Похідної Канцелярії Головного Отамана, а потім ще й Начальника Персональної Управи Військового Міністерства та члена Вищої Військової Ради М. Садовський перебував і на еміґрації при Президентові Андрієві Лівицькому в Польщі й Німеччині аж до часу свого виїзду до Канади в 1950 р. В Армії Української Народної Республіки М. Садовський дослужився до ранґи генерал-поручника.

В часі перебування в німецькому таборі Майнц-Кастель у 1949 р. група старшин Армії УНР на чолі з ген. М. Садовським заснувала Український Воєнно-Історичний Інститут з Військовим Музеєм при ньому і вибрала Садовського досмертним директором його; на цьому становищу він перебув аж до своєї смерти й своєю енерґією устиг зібрати й захоронити цінні воєнні й державні реліквії та інші дорогі пам'яткові експонати найновішої нашої історії.

Крім суто військової праці, ген. Садовський присвятив багато своїх сил громадській роботі. У таборах польської інтернації Української Армії був він не раз головою чи членом різних культурних і добродійних організацій, як от: Спілка Воєнних Інвалідів у Польщі, Управління Станиці в Каліші, Український Червоний Хрест, Головна Рада Хреста С. Петлюри, Т-во Вояків Армії УНР в Польщі, основник і заступник голови Українського Воєнно-Історичного Т-ва, Т-во Допомоги еміґрантам з України в Тарнові-Каліші, Об'єднання Українських організацій в Каліші, там же влаштування Дому Укр. Еміґранта та Видавництво "Чорномор". У Варшаві розпочав М. Садовський видавничу та літературну діяльність, випускаючи друком популярний збірник "За Державність", якого був головним редактором й якого видав з рамени Укр. Воєн. Іст. Т-ва 9 томів, а вже в Торонті довидав того ж збірника 10-й і 11-ий томи від Укр. Воєнно-Історич-Інституту. В характері журналіста дописував до "Тризуба" в Парижі, до Укр. "Ниви" в Польщі, до "Діла" у Львові, до "Свободи" в ЗДА, до "Українського Голосу" й "Вільного Слова" в Канаді. На еміґрації на теренах Німеччини, Канади і ЗДА влаштовував виставки експонатів Військового Музею при УВІІ (до 40), а також виголошував доповіді головно про Державний Центр та Визвольні змагання в роках 1917—1921. Поза всім тим ген. М. Садовський залишив визначні сліди також і в своїй державницькій праці в еміґрації: у Канаді він декілька років підряд працював фінансовим уповноваженим ВО УНРади, а потім повнив уряд голови Представництва екзильного Державного Центру — Уряду УНР на Канаду.

Не менш важливою була праця ген. Садовського і в церковній ділянці, бо він завжди відзначався особливою прив'язаністю до Православної Церкви. У Варшаві він стояв близько церковних справ при митрополиті Діонісієві; пізніш був членом Головної Церковної Ради при митрополиті Полікарпі. В останні ж роки, живучи в Торонті, був вибраний членом Консисторії УГПЦ в Канаді, членом Епархії УГПЦ східньої Канади та почесним членом Катедральної Парафії Собору св. Володимира в Торонті.

Життя ген. М. Садовського позначене багатою енерґійною діяльністю як вояка, громадського й політичного діяча та культурного працівника, а передовсім, як палкого патріота й невтомного трудівника на користь рідного народу. Всіх окремих моментів і подробиць його напруженої праці годі вмістити в короткий некролог: йому належить ширший докладніший розмір для його життєпису.

Струджений виснажливою працею і під тягарем похилого віку ген. М. Садовський від пару років став почуватись слабим на здоров'ї. В останньому році вже кілька разів перебував у шпиталі й 29 грудня помер, на 81-му році життя.

Поховали генерал-поручника Армії УНР Михайла Садовського за його заслугами й високою військовою ранґою із всією належною йому пошаною й відповідною парадою, можливою на чужині. Домовина Покійного Генерала під час панахид, Служби Божої й на цвинтарі покрита була державно - національним українським прапором, а голову Генерала за козацьким звичаєм й традицією українського війська покрили в домовині червоною китайкою; при домовині в часі Богослужб стояло десять прапорів українських ветеранських організацій з Торонта й Гамільтону, які й супроводили тіло покійного аж на цвинтар, де в жалобному смутку й схилилися над могилою, покритою десятками вінків.

В похоронах ген. Садовського взяли участь майже всі місцеві ветеранські українські організації під проводом 5-ої Станиці Союзу б. Українських Вояків у Канаді, а також і цивільне суспільство

під проводом Управи Православиоі Катедральиоі Громади в Тороиті, яка влаштувала поминальиий обід і урочисті заупокійні Богослужби з участю Владики Архиєпископа Михаїла, оо. Настоятелів Катедри св. Володимира, числеииого громадянства та в присутності родиии Покійного з Торонта й ЗДА. На помииальному обіді була збірка грошей на "Нев'янучий вінок" Покійиому в користь УНРади.

Новоспочилому сл. пам. геиерал-поручникові Армії УНР Михайлові Садовському хай буде легкою гостиниа Канадійська Земля, а Імені Його — ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ!

М. Б.

ПОР. ОСИП КУПРИНЯК БЕРЕЖНИЦЬКИЙ

иароджеиий 27 серпня 1895 р. в Бережииці біля Самбора, згииув 15 серпня 1967 р. в Гартфорді (Коии) в автомобільній катастрофі. Покійиий був учасииком иаших Визвольних змагаиь в рр. 1918/19, зорганізував перший панцириий поїзд УГА "Паицирка Хирів" і був його комаидантом. Поїзд, який мав залогу 60-80 вояків з 4-ма вагоиами, в яких були 4 скорострілн і одна полева гарматка, а при обслузі були завжди два машииісти, оперував на залізиичиому шляху Хирів-Старява і Хирів-Добромиль-Нове місто від 12 листопада 1918 р.

Цей поїзд, який підлягав иаказам полк. Кравса, комаиданта 8-ї Бриґади УГА, часто брав участь в боях УГА на тому відтииикові. Ворог ие був в силі його зиищити, щойио при відступі иаших частиии УГА 15 серпня 1919 р. зиищеио його дииамістом, щоб ие дати в руки поляків.

В часі відвороту иаших частии комаидаит паицириого поїзду враз зі залогою перейшов до иаших частии УГА і брав дальше участь в боях на Україні.

Після війии опииився Покійиий на Чехословаччиіні, де займався спортом. 5 серпня 1950 р. покійний приїхав зі своєю дружииою до Нюарку, Н. Дж., де важко працював у відливарні заліза, ввійшов в контакт з місцевим Відділом ОбВУА і став його активиим членом. В липиі 1966 р. переїхав иа сталий побут до Гартфорду, де в рік пізиіше застукала тут цього прикладиого і відважиого старшину УГА трагічиа смерть.

Покійний залишив дружину і був похороиеиий при числеииій участі иашого громадянства на цвинтарі в Роз Гілл Меморіял Парк в місцевості Рок Гілл в Конектикаті. В. Й. П. **О. У.**

ІНЖ. КЛИМЕНТІЙ АНТІН МОНЦІБОВИЧ

хорунжий І-ої УД УНА

помер в иеділю 10 грудня 1967 року иа удар серця иа 61-му році життя.

Похороииі богослужения відправлеио в Укр. Католицькій церкві св. Томи Кеитерберійського у Вудфорд Ґріи, Ессекс (Велнкий Лоидои) дня 14 грудия 1967.

Покійний иародився у священииичій родині в 1907 році. Сереию освіту покіиичив в академічиій гімназії у Львові, а опісля студіював у Львівській Політехиіці інженерію иа міриичому відділі й, закінчивши студії, одержав диплом іиженера мірника в 1934 році.

В 1943 році Покійиий зголосився до дивізії "Галичииа" і відбув свій рекрутськиий вишкіл у таборі Гайделягер біля Дембіци. В листопаді того ж року він виїхав иа підстаршииську школу військової адміиістрації у Дахау, яку успішно закіичив з кінцем лютого 1944. По закінченииі підстаршииської школи був відкомаидированиий до старшииської школи військової адміиістрації у Арользеи, Зах. Німеччииа. Закіичивши старшииську школу у серпні 1944 року повериув до дивізії і був призиачений до Гарматиього полку, з яким віи перебув весь час постою дивізії иа Словаччииі, Словеиії, а вкінці иа фроиті в Австрії на відтииику біля Фельдбаху. На закіиченні воєнних дій покійний разом із ди-

візією перейшов до британців й опинився в таборах полонених спершу в Італії, а в 1947 році в Англії, де був звільнений в жовтні 1948 року.

Серед найбільш скрутних обставин, які переживали вояки 1-ої УД УНА в тимчасовому таборі полонених у Белярії, пок. інж. Монцібович піддержував своїх товаришів по зброї на дусі й почав організувати Ремісничу школу, ставши її директором, а також був професором в Технічній школі. Обі ці школи проіснували аж до травня 1947 року, коли всіх українців перевезено до Англії. Після звільнення з полону в Англії одружився й доповнив свої студії в Лондоні у ділянці будівельної інженерії, що уможливило йому працювати по своїй професії в англійській будівельній фірмі. Так як на рідних землях, у таборі полонених як і Англії Покійний не відставав від суспільно-громадського життя, але був його активним співтворцем. Зі смертю інж. К. А. Монцібовича українська громада в Англії втратила одного із кращих членів, а колишні вояки 1-ої Дивізії УНА щирого побратима по зброї, який у найгірших хвилинах життя вмів розрадити своїх товаришів й викликати на їх обличчях усмішку, за що його всі згадуватимуть завжди із найкращими спомннами, а зокрема його колишні учні із Ремісничої та Технічної шкіл, які завдяки покійному не прогайнували часу в Ріміні, але здобули певне знання, яке їм придалось у повоєнних роках. В. Й. П.

В. В-а

ВІЙСЬКОВІ НОВИНИ

БОМБИ НА ПАРАШУТАХ

У ЗДА приступлено до продукції мініятурних бомб, які можна сотками скидати на ворожі об'єкти з швидких літаків.

Кожна бомба важить приблизно одни і чверть фунта й має в собі пів фунта експльозивного матеріялу. Кожна з них має також пластикову коробку, яка відчиняється при допомозі струму повітря, і відкриває чотиро-вітрильний найлоновий парашут. Парашут відбезпечує бомбу, вертить нею і стабілізує її падіння для максимальної ефективности вибуху.

БОРОТЬБА З ПАРТИЗАНАМИ ВНОЧІ

Великою проблемою для американських військ у В'єтнамі є викривання партизанських рухів вночі. Досі випробовувалося різне приладдя, але без великого успіху. Інфра-червоні біноклі не виявились задовільними. Тепер випробовується "зоряні" апарати, та "нюхачі" поту людей. Також випробовується мініятурні міни та мікрофони, які розсіється по партизанських теренах. Перші вибухають, як на них наступити й дають слухову пересторогу, а другі подають сиґнали радіоприймачам, якщо біля них почнуть розмовляти партизани.

Проте найкращим засобом викриття партизан є малі бойові стежі та штурмові групи, які йдуть в джунґлю і полягають на свої природні органи слуху, нюху, зору й, немало, сприту і відваги.

SYNOPSIS

1968 — a Year of Great Jubilees, by W. Veryha, emphasizes the Golden anniversary of the Proclamation of Independence of the Ukrainian National Republic, the Western Ukrainian Republic and the formation of the Ukrainian Galician Army in 1918. It also discusses the struggle of the Ukrainian people during the last half century especially during the World War II. when the 1st Division of the Ukrainian National Army was formed in 1943.

Thoughts for To-Day, by R. Kolisnyk, is a review of the present state of Ukrainian veteran organizations in the free world and their outlook for the future.
I. Kedryn, in his **Petition to Brezhnev** criticizes a group of Ukrainian American professors for their petition to Brezhnev asking to reestablish the rights and privileges of the Ukrainian people guaranteed by the Soviet constitution as a useless humiliation.

The Veterans at the World Congress of Free Ukrainians is a summary report of the veterans' participation, the resolution of the Veterans' Convention and an address by the President of the UUWVA, Dr. W. Galan, to the World Congress.

M. Bytynsky: **Ukrainian Military Decorations,** is a historical review of their origin with instructions as to how they should be worn by their bearers.

S. Fedorivsky in his memoir: **Unrepeatable Meeting** describes an episode when a central Ukrainian UPA unit joined the main forces of UPA in the Carpathian mountains in 1945.

Declaration of the Ukrainian National Committee, Communique No. 2, is a reprinted document establishing the Ukrainian National Army.

V. Simiantsiv: **In the Regiment of the Black Zaporozhians;** a memoir from 1919.

M. Zalizniak: **Ninety-nine Day Raid from Peremyshl to Passau,** a memoir of a former UPA officer. (Continued from No. 5-6, 1967).

S. Muzychka: **If War Comes Tomorrow...** a humorous article about old veterans and a future war.

F. Korduba: **Die NATO and Europe,** a book review.

United Ukrainian War Veterans of America: reports of branch activity in New York, Chicago and Washington, D.C.

Communique of the Central Executive of the Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Division UNA in regard to marking of the 25th anniversary of the formation of the Division "Halychyna".

Obituaries: General M. Sadovsky, Osyp Kupryniak-Berezhnytsky, Antin K. Moncibowych.

Miscellanea.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	........3.50 дол.	.60	ЗДА	4.50 дол.	0.75
Австрія	.... 100 австр. шіл.	20	Канада	. 4.50 дол.	0.75
Англія	.........1:10.0 .	0:5:0	Німеччина	. 20 н. м.	3.50

«ЗА СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ

ЗА СТРІЛЕЦЬКИЙ ЗВИЧАЙ»

для відзначення 25-ліття постання І-ої Української Дивізії УНА

18 травня 1968 р. о год. 6-ій, в готелі «Роял Йорк» в Торонті

відбудеться

ЮВІЛЕЙНИЙ БЕНКЕТ

і

БАЛЬ "ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"

з участю визначних громадських діячів, молоді, співучасників

творення та генералів І УД УНА.

Усі місця резервовані.

U.S.A.: $0.75
Canada: $0.75

